

VIEREN MET VISIE

de viering van de eucharistie,
uitleg van en mogelijkheden
in de dienst

door

Jan van Beeck ofm
en Kees Slijkerman

Uitgave januari 2005

StuCom

<http://home.hetnet.nl/~stucom>

INHOUD

VOORWOORD

WAT WORDT ER EIGENLIJK GEVIERD **6**

1.1	OPENINGSRITUS	6
1.1.1	INTREDE	6
1.1.2	PRIESTER EN VOLK SAMEN	6
1.1.3	SCHULDBELIJDENIS	7
1.1.4	OM ONTFERMING VRAGEN	7
1.2	DE DIENST VAN HET WOORD	9
1.2.1	LECTOR, LEZENAAR, LEZINGENBOEK	9
1.2.2	AANGEPAST BEGIN	9
1.2.3	ANTWOORDPSALM	10
1.2.4	TWEEDE LEZING	10
1.2.5	SEQUENTIE	10
1.2.6	ALLELUJA	10
1.2.7	EVANGELIE	10
1.2.8	IK GELOOF	11
1.2.9	WIJ BIDDEN VOOR ALLE NODEN	11
1.3	DE AANBIEDING VAN DE OFFERGAVEN	13
1.3.1	ALTAARTAFEL	13
1.3.2	JEZELF AANBIEDEN	13
1.3.3	PROCESSIE	13
1.3.4	ZEGENGED IN JOODSE STIJL	14
1.3.5	ONMAGT EN SCHULD VERBINDEN ONS MET GOD	14
1.3.6	BEWIEROKING	14
1.3.7	HANDWASSING	14
1.3.8	BIDT, BROEDERS EN ZUSTERS	15
1.3.9	AFSLUITEND GEBED	15
1.4	HET EUCHARISTISCH GEBED	16
1.4.1	PAASMAAL	16
1.4.2	PREFATIE EN SANCTUS	16
1.4.3	EPICLESES	16
1.4.4	INSTELLINGSVERHAAL EN CONSECRATIE	17
1.4.5	GEDACHTENIS EN AANBIEDING	17
1.4.6	VERENIGING MET DE HELE KERKGEMEENSCHAP	17
1.5	DE COMMUNIERITUS	19
1.5.1	ONZE VADER...	19
1.5.2	VREDE	19
1.5.3	BREKEN	19
1.5.4	VERMENGING	20
1.5.5	UITNODIGING	20
1.5.6	COMMUNIE	20
1.5.7	COMMUNIEZANG	21
1.5.8	NA DE COMMUNIE	21
1.5.9	GEBED NA DE COMMUNIE	21

1.6 DE SLOTBITEN	22
1.6.1 ZEGEN	22
1.6.2 GAAT NU ALLEN HEEN IN VREDE	22
2 MOGELIJKHEDEN OM DE VIERING MEER GESTALTE TE GEVEN	24
2.1 OPENINGSRITUS	24
2.1.1 VOORBEREIDING	24
2.1.2 VÓÓR DE VIERING	24
2.1.3 AANVANG	24
2.1.4 SCHULDBELIJDENIS	25
2.1.5 KYRIE	25
2.1.6 LOFPRIJZING	25
2.1.7 GEBED	25
2.1.8 LIEDEREN	26
2.2 DE DIENST VAN HET WOORD	27
2.2.1 KEUZE VAN DE LEZINGEN	27
2.2.2 LECTOR: VOORBEREIDEN	27
2.2.3 'UIT HET BOEK LEVITICUS'	27
2.2.4 TUSSENZANG	28
2.2.5 LIEDEREN ALS TUSSENZANG	28
2.2.6 EVANGELIE	28
2.2.7 HOMILIE	29
2.2.8 VOORBEDE	29
2.2.9 SCHRIFT	30
2.2.10 LIEDEREN	30
2.3 DE AANBIEDING VAN DE OFFERGAVEN	31
2.3.1 ZIEN EN RUIKEN	31
2.3.2 NAAR HET ALTAAR BRENGEN	31
2.3.3 LIEDEREN	31
2.4 HET EUCHARISTISCH GEBED	33
2.4.1 LIEDEREN	33
2.5 DE COMMUNIERITUS	35
2.5.1 ONZE VADER EN VREDEWENS	35
2.5.2 BREKEN	35
2.5.3 LIEDEREN	35
2.5.4 COMMUNICEREN IN VRIJHEID	35
2.5.5 JEZUS HOUDT OOK VAN JOU	36
2.5.6 SAMEN GOD ERVAREN	36
2.5.7 PROFETIE IN DE VIERING	36
2.5.8 TWEE OF DRIE	37
2.5.9 LIEDEREN	37
2.6 DE SLOTBITEN	39
2.6.1 MEDEDELINGEN	39
2.6.2 GETUIGENISSEN	39
2.6.3 SLOTLIED	39
2.6.4 MET MENSEN BIDDEN	40
2.6.5 PAROCHIEDAG	40
2.6.6 LIEDEREN	40

Voorwoord

In het blad 'Bouwen aan de Nieuwe Aarde', een uitgave van de Katholieke Charismatische Vernieuwing, zijn in de periode september 2000 tot en met januari 2002 artikelen gepubliceerd over de opbouw en mogelijkheden van de viering van de Eucharistie. De artikelen hadden steeds twee onderdelen: wat wordt er eigenlijk gevierd, en wat zijn de mogelijkheden om de viering meer gestalte te geven? Deze uitgave is een bundeling van die eerder verschenen artikelen. Wij geven hier het geheel van de artikelen over de opbouw van de Eucharistie en daarna het geheel van de mogelijkheden om de viering meer gestalte te geven:

1. Wat wordt er eigenlijk gevierd [*Jan van Beeck*]
 - 1.1. Openingsritus
 - 1.2. De dienst van het woord
 - 1.3. De aanbieding van de offergaven
 - 1.4. Het eucharistisch gebed
 - 1.5. De communieritus
 - 1.6. De slotriten
2. De mogelijkheden om de viering meer gestalte te geven [*Jan van Beeck en Kees Slijkerman*]
 - 2.1. Openingsritus
 - 2.2. De dienst van het woord
 - 2.3. De aanbieding van de offergaven
 - 2.4. Het eucharistisch gebed
 - 2.5. De communieritus
 - 2.6. De slotriten

Zoals u ziet is de opbouw van beide delen gelijk, zodat u de beschreven mogelijkheden gemakkelijk kunt koppelen aan de vaste onderdelen van de dienst. Na het schrijven van deze artikelen zijn er nieuwe belangrijke publicaties en richtlijnen verschenen die nog niet zijn verwerkt in deze bundel.

Dat zijn*:

- Encycliek 'Ecclesia de Eucharistia' van paus Johannes Paulus II (8 maart 2003);
- Instructie 'Redemptionis Sactamentum'** van de Congregatie voor de goddelijke eredienst (25 maart 2004) ;
- Apostolische brief 'Mane nobiscum Domine' voor het jaar van de Eucharistie, van paus Johannes Paulus II (7 oktober 2004).

Voor verdere studie verwijzen wij graag naar bovengenoemde documenten uit 2003 en 2004 en naar de volgende werken waar we uit geput hebben:

- Dr. J. Hermans, De liturgie van de Eucharistie. Inleiding tot het nieuwe missaal, Brugge/Nijmegen 1979
- A.de Keyzer, Om voor Gods gelaat te staan. Een expositio missae, Baarn 1999.

Kees Slijkerman en Jan van Beeck
januari 2005

* Deze drie documenten verschenen in het Nederlands in Kerkelijke Documentatie, bestel@rkk.nl en staan ook op internet: www.katholieknederland.nl/rkkerk/media/kerkelijke-documentatie/index.html

** De instructie Redemptionis Sactamentum heeft als ondertitel: Wat nageleefd en vermeden dient te worden met betrekking tot de allerheiligste Eucharistie.

Colofon

Auteurs Jan van Beeck
minderbroeder franciscaan

 Kees Slijkerman

Copyrights © de auteurs

Uitgave januari 2005 *

 Te downloaden als
pdf-bestand via de
website StuCom
<http://home.hetnet.nl/~stucom>
of www.kcv-net.nl/stucom
onder documentnummer 0074

StuCom De website van
Kees Slijkerman
voor ondersteuning van
studie & communicatie
voor de opbouw, vernieuwing,
eenheid en zending van de
Kerk.

* *met kleine correcties, april 2005*

Zing een nieuw lied

In "De mogelijkheden" wordt meerdere malen verwezen naar de liedbundel *Zing een nieuw lied*. Dit tekstboekje is niet via de boekhandel verkrijgbaar, maar te bestellen via het dienstencentrum van de Katholieke Charismatische Vernieuwing:
e-mail: info@kcv-net.nl
telefoon: 0492-554644
www.kcv-net.nl onder contact
Tevens online te bestellen bij
www.bijbelkiosk.nl

Wat wordt er eigenlijk gevierd

1.1 Openingsritus

Als je gewend bent een eucharistieviering bij te wonen ken je het begin ervan misschien uit je hoofd. Maar wat is de bedoeling van al die gebeden? Laten we ze eens stuk voor stuk nagaan. Misschien doe je wel nieuwe ontdekkingen.

1.1.1 Intrede

De eucharistieviering begint met de *intredezing*. Bij voorkeur is dit een gezang dat iedereen kan meezingen en ook daadwerkelijk meezingt. In het gezamenlijk zingen worden de individuele mensen in de kerk meer tot een eenheid, tot het volk van God. Dat is wat de intredezing op de eerste plaats moet uitwerken. Zo mogelijk past de intredezing bovendien bij het thema van de eucharistieviering, zodat allen ook in dat thema ingeleid worden.

Tijdens de intredezing komen de mensen binnen die in de viering een bijzondere functie uitoefenen: misdienaars, acolieten, lectoren, diaken, priester. Als teken van hun bijzondere functie dragen ze speciale kleding.

De hele groep *begroet dan het altaar* met een buiging (een kniebuiging als er bij het altaar ook een tabernakel is). Priester en diaken kussen het altaar. Eventueel volgt dan nog de bewieroking van het altaar. Het altaar is een symbool van Christus. Hij heeft ons tot deze viering geroepen. In buiging, kus en bewieroking begroeten wij Hem en huldigen wij Hem. Als wij het met woorden zouden doen, zouden wij zeggen: Christus, hier zijn wij, wij zijn rondom U bijeengekomen, wees het middelpunt van deze viering. En daarin klinkt mee: wees het middelpunt van ons leven.

1.1.2 Priester en volk samen

Dan spreekt de priester zijn eerste woorden uit: *In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest*. Allen beamen dit met *Amen*. Dit kruisteken maakt duidelijk dat wij samengekomen zijn in de Naam van de drie-ene God. Het kruisteken is een korte geloofsbelijdenis, een herinnering aan ons doopsel. De eucharistieviering begint niet met een begroeting, maar met een gezamenlijke verklaring van priester en volk: wat wij hier doen, doen wij in de Naam van de drie-ene God. Op het einde van de eucharistieviering zal de echo hiervan klinken als de priester de zegen van de drie-ene God over het volk uitspreekt.

Daarna *begroet* de priester het volk met een bijbelse begroeting, bijvoorbeeld: 'De genade van de Heer Jezus Christus, de liefde van God en de gemeenschap van de heilige Geest zij met u allen', waarmee 2 Korintiërs 13,13 geciteerd wordt. Deze begroeting sluit aan bij het kruisteken, en brengt onder woorden dat het hele volk een band met de drie-ene God heeft. Dit wordt ook uitgebeeld door het gebaar dat de priester erbij maakt: hij spreidt zijn handen uit naar allen. De priester kan een andere groet gebruiken, bijvoorbeeld: 'De Heer zij met u' (uit Lucas 1,28, waar de engel Gabriël Maria begroet met de woorden '...de Heer is met u').

De priester kan dan met een enkel woord een *inleiding* geven op de eucharistieviering die gaat beginnen. Hierbij kan hij speciale aandacht geven aan het thema dat in de lezingen aangereikt wordt of dat spreekt in het feest of in de gedachtenis van die dag.

Dan nodigt de priester de aanwezigen uit hun *zonden te belijden*. Als wij voor Gods aanschijn komen staan, worden wij ons bewust van onze eigen zondigheid. Zondigheid is geen belemmering om voor God te gaan staan. God houdt er immers van te vergeven. Wel is het belangrijk dat

wij dan ook duidelijk als zondaars voor Hem gaan staan, en niet als mensen die menen dat zij van zichzelf rechtvaardig zijn. Vandaar de schuldbelijdenis.

1.1.3 Schuldbelijdenis

Vóór de schuldbelijdenis is er een korte stilte. Ieder kan bij zichzelf nagaan voor welke concrete punten hij of zij vergeving nodig heeft. Dan zeggen allen gezamenlijk de schuldbelijdenis, maar wel in de ik-vorm: ieder zegt het voor zichzelf. Ieder belijdt zijn of haar schuld tegenover de almachtige God en tegenover alle aanwezigen.

In de schuldbelijdenis vragen wij vergiffenis voor *woord en gedachte, doen en laten*. Misschien liggen onze grootste fouten wel in het laten! Wij komen driemaal ervoor uit dat het onze eigen schuld is, en kloppen erbij op onze borst, zoals de tollenaar in Lucas 18,13. Vervolgens vragen wij *de hele kerkgemeenschap* voor ons te bidden. Op de eerste plaats vragen wij dat aan de hemelse gemeenschap: *Maria, de engelen en de heiligen*. Wij geloven dat wij in Christus met hen verbonden zijn en dat zij voor ons kunnen bidden. Op de tweede plaats vragen wij dat aan onze *broeders en zusters*. Zo noemen wij elkaar in de liturgie. Daar zit een diepere gedachte onder. Christus maakt ons allemaal tot kinderen van de Vader, en dat heeft tot consequentie dat wij allemaal broers en zussen zijn van elkaar. Het broer-en-zus-zijn van elkaar geeft een band tegen wil en dank. Vrienden kun je zelf kiezen, broers en zussen heb je gekregen. Ze zijn tegelijk een rijkdom en een opgave: je mag veel van hen ontvangen, maar je moet hen ook steeds opnieuw accepteren, ook op momenten dat het moeilijk is. Zo komen wij in de schuldbelijdenis niet alleen in de goede houding tegenover God te staan, maar ook in de goede houding tegenover de medechristenen.

De priester spreekt daarna een *bede om vergeving* uit. Er is verschil met het sacrament van boete en verzoening: daarin zegt de priester: *'Ik ontsla u van uw zonden'*; hier is het een bede: *Moge de almachtige God...*

Er zijn overigens ook andere manieren van schuldbelijdenis, zoals kyrie-aanroepen en een zegening met wijwater.

1.1.4 Om ontferming vragen

Nu volgt het *kyrie*, tenzij dat reeds in de schuldbelijdenis opgenomen was. Van oorsprong is het *kyrie* een gebed waarin Christus als Heer ingehuldigd wordt. Viermaal wordt Hij aangeroepen met *Heer* (in het Grieks *Kyrie*), tweemaal met *Christus*. De woorden *ontferm U* sluiten aan op de schuldbelijdenis, maar hebben een wijdere strekking: wij vragen niet alleen om vergeving van schulden maar ook om bijvoorbeeld de bevrijding, de bemoediging, de genezing en de kracht van de Heer.

Op zondagen buiten de advent en veertigdagentijd, en op feesten en hoogfeesten volgt het *gloria*. Dit is een lofzang die aanvangt met woorden uit Lucas 2,14. In de liturgische vertaling luiden ze: *'Eer aan God in den hoge, en vrede op aarde aan de mensen die Hij liefheeft'*. In het Lucasevangelie is dit een gezang van een heel leger engelen die God loven. Wij laten ons in dat hemelse koor opnemen: samen met de engelen gaan wij loven, prijzen, aanbidden, dankzeggen. Wij richten ons eerst tot de Vader, dan tot de Zoon, en op het eind vernoemen wij ook de Heilige Geest. Het kruisteken waarmee wij de eucharistieviering begonnen is nu tot jubelzang geworden. De lofzang komt psychologisch voort uit de ontferming die wij van God ontvangen hebben. Bovendien maakt de lofzang ons hart gereed om te luisteren naar wat God ons te zeggen heeft.

De openingsritus van de eucharistieviering wordt afgesloten met het *gebed*. Eerst roept de priester op tot bidden, daarna is er stilte. In deze stilte bidt ieder voor zich op zijn of haar eigen wijze. Het gebed dat de priester daarna uitspreekt is een samenvatting van al deze privé-gebeden. De priester spreekt het uit met uitgestrekte handen. Deze houding wordt de *orantenhouding* genoemd. De priester neemt deze houding steeds aan als hij namens het hele volk bidt. Je kunt deze houding vergelijken met die van Mozes toen hij met geheven handen voor het volk bad (Exodus 17,11). Je kunt er ook de houding in zien van Christus aan het kruis.

Het volk beaamt het gebed met *Amen*. Hiermee is de opening van de eucharistieviering ten einde. Wij zijn door al de gebeden en gebaren een eenheid geworden, en wij hebben de juiste houding aangenomen tegenover God. Wij zijn nu gereed Hem te ontmoeten in de dienst van het woord.

1.2 De dienst van het woord

De eucharistieviering bestaat in grote lijnen uit twee diensten: de dienst van het woord en de eucharistie. Je kunt deze twee vergelijken met Lucas 24,13-32: de Emmaüsgangers die de verrezen Jezus ontmoeten. Eerst legt Hij hun de Schrift uit, dan breekt Hij met hen het brood. In de dienst van het woord luisteren wij naar wat de Heer ons te zeggen heeft. De Bijbel is het aangewezen middel om zijn stem te horen.

1.2.1 Lector, lezenaar, lezingenboek

Als voorbereiding op de dienst van het woord hebben de aanwezigen o.a. het kruisteken gemaakt, hun schuld beleden en gebeden. Nu komt de lector naar de lezenaar (ambo) en leest de eerste lezing. Uit het feit dat er een aparte bedienaar optreedt (de lector m/v) en dat er een aparte plaats van handeling is (de lezenaar) blijkt al dat dit een apart deel van de hele eucharistieviering is. Dat blijkt nog te meer uit het feit dat er een apart boek wordt gebruikt: het lezingenboek (lectionarium). Dat is een boek waarin de voor te lezen bijbelgedeelten in een duidelijke grote letter staan, in een hiervoor goedgekeurde vertaling en in de volgorde waarin ze gelezen worden. Ook de tussenzangen, alleluia's e.d. zijn in het lectionarium te vinden.

1.2.2 Aangepast begin

Meestal is de eerste zin van de lezing iets aangepast, zodat de toehoorder een beetje oriëntatie krijgt. Zo begint op het feest van Christus Koning in het jaar B de eerste lezing, Daniël 7,13-14, met de woorden 'In die tijd nam Daniël het woord en zei: "In mijn nachtelijk visioen zag ik..."'. Als u in uw bijbel kijkt zult u zien dat Daniël 7,13 begint met de woorden 'In mijn nachtelijk visioen zag ik toen...'. U ziet dus dat in de voorleesvertaling, ter wille van de verstaanbaarheid, enkele woorden zijn toegevoegd, namelijk 'In die tijd nam Daniël het woord en zei: 'Nu weet de kerkganger wie deze woorden spreekt. Bovendien is het woordje *toen* weggelaten. Het woordje *toen* in Daniël 7,13 legt immers een verband met de verzen ervoor, en die heeft de kerkganger niet gehoord.

Er zijn drie lezingenboeken voor de zondagen en hoogfeesten: A, B en C. We lezen telkens een jaar lang uit één boek. Met de eerste zondag van de advent begint een nieuw kerkelijk jaar, en dan beginnen we uit een ander boek te lezen. Zo lasen wij vanaf zondag 28 november 1999 uit boek B, en beginnen wij op zondag 3 december 2000 te lezen uit boek C, en op zondag 2 december 2001 uit boek A. Op die manier krijgen wij een veelheid van teksten uit de Bijbel te horen. In jaar A zijn de evangelielezingen doorgaans uit Matteüs, in jaar B uit Marcus, in jaar C uit Lucas. Het evangelie van Johannes wordt vooral gelezen in de veertigdagentijd en de paastijd. Voor de dagen door de week zijn er vier lezingenboeken: een voor de liturgisch sterke tijden (advent, kerst, veertigdagentijd, paastijd), een voor gedachtenissen en feesten, een voor de oneven jaren (2001, dat dus begint met de advent in 2000; 2003 enz.), en een voor de even jaren (2000, 2002 enz.).

Het is goed dat de eerste lezing door de lector gelezen wordt, en niet door de priester. De katholieke liturgie hecht aan de verdeling van functies, omdat daardoor uitgebeeld wordt dat wij samen het Lichaam van Christus zijn, waarin de een deze taak heeft en de ander die. Het is belangrijk dat de lector van tevoren de lezing goed doorgenomen heeft, zodat hij of zij de woorden goed uitspreekt en de accenten goed legt. Zo kunnen de gelovigen Gods woord beter in zich opnemen.

1.2.3 Antwoordpsalm

De lector zegt na de lezing: *Zo spreekt de Heer*. Allen stemmen hiermee in met *Wij danken God*. Wij geven hiermee aan dat we het woord van de Heer aanvaardden. Vervolgens komt iemand naar voren om de tussenzang te zingen of te zeggen. Deze staat in het lezingenboek. Doorgaans is dit een gedeelte van een psalm; een enkele keer wordt er een ander stuk bijbelse poëzie gebruikt. De tussenzang sluit inhoudelijk aan bij de eerste lezing. Er is steeds een refrein dat door allen wordt gezongen of gezegd. Op Christus Koning bijvoorbeeld wordt in de eerste lezing gesproken over koninklijke macht. De tussenzang is uit Psalm 93, en het refrein is *De Heer is koning, met luister bekleed*. De tussenzang wordt ook wel antwoordpsalm genoemd.

De antwoordpsalm is geen lezing maar een (liefst gezongen) gebed. Daarom is het passender dat niet de lector hierin voorgaat, maar een aparte bedienaar, die officieel psalmist genoemd wordt.

1.2.4 Tweede lezing

Op zondagen en hoogfeesten is er ook een tweede lezing (ook gelezen door de lector; er kunnen in een viering meerdere lectors zijn). De eerste lezing is dan uit het Eerste Testament (behalve in de paastijd: dan is ze uit de Handelingen van de Apostelen), en de tweede lezing uit de brieven van het Nieuwe Testament. In de liturgisch sterke tijden en op feesten zijn alle lezingen op hetzelfde thema afgestemd. In de tijd door het jaar is dat anders: de eerste lezing is steeds zo uitgezocht dat ze iets met het evangelie van die dag gemeenschappelijk heeft, maar de tweede lezing staat daar los van. Om pastorale redenen mag men kiezen voor één van de twee, en in feite wordt dit in veel parochies altijd gedaan. Erg jammer, want op die manier missen de gelovigen veel rijkdom uit de Bijbel. Bovendien wordt doorgaans de tweede lezing geschrapt: juist die lezing die over het leven van de kerkgemeenschap gaat.

1.2.5 Sequentie

Na de tussenzang en/of de tweede lezing volgt in een enkel geval een *sequentie*, een lied dat bij het thema van het feest past. Op het hoogfeest van Pinksteren is er bijvoorbeeld de bekende sequentie *Veni, Sancte Spiritus* (waarvan u een vrije vertaling vindt in lied 263 van de bundel Zing een nieuw Lied).

1.2.6 Alleluja

Buiten de veertigdagentijd is er dan het alleluja: een lied dat begint en eindigt met het woord *alleluja*, met daartussenin een bijbeltekst die uitnodigt om naar Christus te luisteren. *Alleluja* met een j is onze schrijfwijze voor *alleluia*, de Latijnse vorm van het Hebreeuwse *hallelloe Jah*: loof Jah (Jah = JHWH = de Heer). Het alleluja is een inleiding op het evangelie. In het evangelie gaan wij de stem van de Heer horen, en door het alleluja te zingen bereiden wij ons daarop voor. In de veertigdagentijd is er ter voorbereiding op het evangelie alleen een bijbeltekst, er is geen *alleluja* bij; het woord *alleluja* wordt tijdens de veertigdagentijd in alle liturgische teksten weggelaten, zodat het met Pasen fris en nieuw kan klinken.

1.2.7 Evangelie

Als er een diaken is vraagt deze de zegen van de priester en leest het evangelie voor. Is er geen diaken, dan bidt de priester dat zijn hart en lippen gereinigd worden om Gods evangelie te kunnen verkondigen, en leest vervolgens het evangelie. De diaken of priester gaat, eventueel bege-

leid door misdienaars en/of acolieten met kaarsen en eventueel wierook, naar de ambo (lezenaar). Hij groet het volk eerst: "De Heer zij met u", waarop het volk antwoordt: "En met uw geest". Allen gaan staan om het evangelie te aanhoren. Na de lezing wordt het lezingenboek gekust en is er eventueel een acclamatie. Uit al deze bijzondere woorden en gebaren blijkt dat het evangelie het hoogtepunt is van de dienst van het woord. In het evangelie klinkt de stem van Christus immers het duidelijkst.

Op zondagen en verplichte feestdagen (en eventueel ook op gewone dagen) volgt dan de homilie, ook wel preek genoemd. Deze moet helpen dieper door te dringen in het mysterie dat gevierd wordt. Drie elementen zijn daarbij belangrijk: de lezingen, de eucharistie en het nu. De homilie kan bijvoorbeeld laten zien dat wij Christus, die in de lezingen tot ons gesproken heeft, nu gaan ontmoeten in het breken van het brood, en dat deze Christus ons liefdevol bemoedigt en sterkt om te werken aan de dingen van zijn koninkrijk nu in deze wereld.

1.2.8 Ik geloof

De verkondiging in lezingen en homilie wordt op zondagen en hoogfeesten door het volk beaamd in de geloofsbelijdenis. Het *Credo* (= Ik geloof) is een ja op Gods liefdeswoord. Evenals de schuldbelijdenis staat het in de ik-vorm. Ieder voor zich spreekt zijn of haar jawoord uit; door dat wij het samen doen zijn wij een gemeenschap in Christus. Wij gaan daarbij staan, evenals bij het evangelie. Staan is een teken van de verrijzenis: door ons geloven staan wij op tot nieuw leven.

1.2.9 Wij bidden voor alle noden

De woorddienst wordt afgesloten met de voorbede oftewel het gebed van de gelovigen. Hierin oefent het volk zijn priesterlijke taak uit en bidt het voor:

- de noden van de Kerk over de hele wereld;
- de regeerders van de volkeren en het welzijn van de hele wereld;
- degenen die onder allerlei noden gebukt gaan;
- de plaatselijke gemeenschap;
- eventuele bijzondere noden.

In de voorbede geeft de gemeenschap antwoord op het woord van God, beluisterd in de lezingen en in de homilie. Het is dus goed bij het opstellen van de intenties te letten op wat in de lezingen gezegd wordt.

De priester nodigt tot het bidden uit. Daarna worden de intenties door de diaken, de lector of door iemand anders uitgesproken. Heel de gemeenschap bidt mee door de intenties in gebed te brengen.

Eerst intenties noemen en ze daarna in gebed brengen is de veelgebruikte officiële vorm. Die intentie luidt dan bijvoorbeeld: "Laten wij bidden voor Israël, dat er snel vrede mag komen". Men nodigt daarna allen uit deze intentie in gebed te brengen, gewoonlijk met de woorden *Laat ons bidden*. Daarna brengen allen deze intentie in gebed door bijvoorbeeld gezamenlijk te zeggen *Heer, onze God, wij bidden U, verhoor ons*.

Een andere mogelijkheid is dat men de intentie reeds als een bede formuleert: "Goede Vader, wij vragen U dat er vrede mag komen in Israël." Daarna nodigt men allen uit deze bede mee te bidden: "Laat ons bidden." Allen bidden dan de bede mee met de woorden *Heer, onze God, wij bidden U, verhoor ons*.

De priester vat alle gebeden, uitgesproken of niet, samen in een afsluitend gebed, dat tevens afsluiting is van de hele woorddienst.

Wij hebben Gods woord gehoord, wij hebben het actueel gemaakt in de homilie, wij hebben ons jawoord uitgesproken, en wij hebben God gevraagd om zijn zegen voor Kerk en wereld nu. Wij zijn nu gereed om het begin van die zegen te ontvangen in de dienst van de eucharistie.

1.3 De aanbieding van de offergaven

De eucharistie bestaat in grote lijnen uit de woorddienst en de eucharistische dienst. De eucharistische dienst kan beschreven worden met zes werkwoorden: nemen, dankzeggen, breken, geven, eten, drinken. Immers, Jezus *nam* het brood, sprak de *dankzegging* uit, *brak* het, *gaf* het om het te *eten*; evenzo *nam* Hij de beker, sprak de *dankzegging* uit, *gaf* hem om te *drinken*. In de eucharistie krijgen deze werkwoorden allemaal hun plaats:

het nemen: tijdens de bereiding van de gaven;

het dankzeggen: tijdens prefatie en eucharistisch gebed;

het breken: na de vredewens;

het geven, eten, drinken: tijdens de communie.

In dit artikel wil ik ingaan op het *nemen*. Dit gebeurt tijdens de *bereiding van de gaven*, direct na de dienst van het woord. De Nederlandse vertaling van de Katechismus van de Katholieke Kerk noemt (in nr. 1350) dit gedeelte de *aanbieding van de offergaven*. Omdat er meer aangeboden dan bereid wordt gebruik ik liever deze laatste benaming.

Vroeger werd dit de *offerande* genoemd. Dat kon de indruk geven dat dit gedeelte van de eucharistieviering het eigenlijke offer zou zijn. De eucharistie is inderdaad de tegenwoordigstelling van het offer van Christus, maar die tegenwoordigstelling vindt plaats in het eucharistisch gebed en niet in de aanbieding van de offergaven. Vandaar dat in de nieuwe liturgie het woord offerande als benaming voor dit gedeelte van de eucharistieviering vermeden is. Het gregoriaanse gezang dat erbij gezongen kan worden wordt nog wel het offertorium genoemd.

1.3.1 Altaartafel

Tijdens de woorddienst was de ambo de plaats waar alles gebeurde. Vanaf nu gebeurt alles aan de altaartafel. Tegelijk is dit het *altaar* waarop het offer van Jezus tegenwoordig gesteld wordt en de *tafel* van de offermaaltijd. Op of bij het altaar bevindt zich een kruis: dit is een stille getuige dat het op dit altaar om het offer, de zelfgave van Christus gaat, die zijn hoogtepunt vond in zijn dood aan het kruis.

1.3.2 Jezelf aanbieden

Tijdens de aanbieding van de offergaven is er veel te zien, maar er is betrekkelijk weinig te horen. Dat geeft een goede afwisseling na de woorddienst, toen er weinig te zien en veel te horen was. De stilte geeft ook ieder de gelegenheid zichzelf, samen met het brood en de wijn aan God aan te bieden: Hier ben ik, met mijn goede en minder goede kanten, ik leg mijn leven in uw hand, neem mij aan, en vorm mij om naar het beeld van uw Zoon, zoals U ook deze gaven om gaat vormen tot zijn aanwezigheid.

1.3.3 Processie

De diaken of acoliet maakt het altaar klaar. Intussen wordt gecollecteerd voor de noden van de parochie en van de wereld. Zo wordt iedereen voelbaar erbij betrokken. In een wat plechtige viering wordt er een processie gehouden waarin brood en wijn, eventueel ook de collectegaven, bloemen e.d., naar het altaar gebracht worden. Er kan een begeleidend lied gezongen worden.

1.3.4 Zegengebed in joodse stijl

De priester neemt de schaal met het brood in ontvangst en heft hem een beetje op. Hij spreekt daarbij (hardop of zacht) een zegengebed uit in joodse stijl, zoals Jezus zelf ook ongeveer gedaan zal hebben toen Hij bij de maaltijd met de duizenden de vijf broden aannam en de zegenbede uitsprak (Matteüs 14,19) en toen Hij aan het Laatste Avondmaal het brood nam en de zegenbede uitsprak (Matteüs 26,26):

Gezegend zijt Gij, God, Heer van al wat leeft. Uit uw milde hand hebben wij het brood ontvangen. Aan U dragen wij op de vrucht van de aarde, het werk van onze handen. Maak het voor ons tot brood van eeuwig leven.

Het is dus een gebed waarin God gezegend wordt in verband met het brood. Wij erkennen dat wij het brood, door mensen gemaakt uit gaven van de natuur, uiteindelijk van Hem gekregen hebben. Wij geven het aan God terug, om het straks opnieuw te ontvangen als brood van eeuwig leven.

Bij de wijn wordt een soortgelijk gebed gebeden. Eerst wordt nog, letterlijk, een beetje water bij de wijn gedaan. Vroeger werd in het gewone leven de wijn voor het drinken bijna altijd met water aangelengd. Ook Jezus zal het gedaan hebben bij het Laatste Avondmaal. In het kader van de Eucharistie werd aan de toevoeging van het water een diepere betekenis gegeven. Deze wordt uitgedrukt in het begeleidende gebed: *Water en wijn worden één. Gij deelt ons menszijn en neemt ons op in uw goddelijk leven.* Deze tekst wordt in stilte gebeden.

1.3.5 Onmacht en schuld verbinden ons met God

De priester bidt vervolgens, wederom in stilte, een samenvattend gebed: *In het besef van onze onmacht en onze schuld vragen wij dat deze offerande voor U aanvaardbaar wordt en wij genade vinden in uw ogen.* Onmacht en schuld kunnen heel negatief klinken. Het zijn echter twee elementen van ons bestaan die ons met God kunnen verbinden. Zo kunnen ze uiterst positief werken. Als wij diep doordrongen zijn van onze eigen onmacht kunnen wij helemaal openstaan voor Gods macht. Als wij diep doordrongen zijn van onze eigen schuld kunnen wij helemaal openstaan voor Gods grote vergeving. Zo kunnen wij genade vinden in Gods ogen. Met *deze offerande* wordt bedoeld het offer van Christus dat tegenwoordig gesteld gaat worden, en waarmee wij ons verenigen.

1.3.6 Bewieroking

Vervolgens kunnen de gaven bewierookt worden. De betekenis ervan ligt in Psalm 141,2: "Mijn gebed zal voor u als wierook zijn". De opstijgende wierook beeldt het opstijgende gebed uit. Ook de priester en alle aanwezigen kunnen bewierookt worden. Wij willen dat de gaven op het altaar een gebed voor Gods aanschijn zijn, en ook wijzelf willen een gebed zijn voor God. Bewieroking gebeurt overigens alleen in plechtige vieringen, en is ook dan nog niet overal gebruikelijk.

1.3.7 Handwassing

Dan is er de handwassing. Die kan heel praktisch zijn omdat na het aannemen van de gaven en na de bewieroking de handen vuil kunnen zijn. De betekenis is echter vooral symbolisch. Je kunt het vergelijken met het gebed dat de priester bidt voordat hij het evangelie leest: *Almachtige God, zuiver mijn hart en mijn lippen, sterk mij om uw heilig Evangelie in eerbied te verkondigen.* Bij de handwassing is de tekst (ontleend aan Psalm 26,6): *Neem alle schuld van ons af, Heer, maak ons vrij van ongerechtigheid.* Deze tekst wordt zachtjes gezegd; de nadruk ligt op het gebaar.

1.3.8 Bidt, broeders en zusters

Dan nodigt de priester allen uit tot gebed: *Bidt, broeders en zusters, dat mijn en uw offer aanvaard kan worden door God, de almachtige Vader.* De aanwezigen antwoorden met *Moge de Heer het offer uit uw handen aannemen, tot lof en eer van zijn Naam, tot welzijn van ons en van heel zijn heilige Kerk.* Het antwoord van het volk geeft aan wat de bedoeling is van de liturgie: op de eerste plaats eer brengen aan God, en van daaruit Gods heil ontvangen, privé en als kerkgemeenschap.

1.3.9 Afsluitend gebed

De priester sluit dit gedeelte van de eucharistieviering af met het *gebed over de offergaven*. Dit gebed is wisselend van inhoud, en kan aansluiten bij het thema van de lezingen. Het is een samenvatting en afsluiting van de zegenbeden over brood en wijn, van het gebed van zelfgave van iedere aanwezige, en van het gezamenlijk gebeden *Moge de Heer het offer uit uw handen aannemen....*

Dit afsluitende gebed is tevens een brug naar het volgende. Zo zet het gebed over de offergaven de toon voor het eucharistisch gebed, dat begint met de priefatie.

1.4 Het eucharistisch gebed

Een eucharistieviering bestaat in grote lijnen uit de woorddienst en de eucharistische dienst. De eucharistische dienst is opgebouwd naar de zes werkwoorden *nemen, dankzeggen, breken, geven, eten, drinken*. Het aanbieden van de offergaven is het *nemen*, zoals Jezus aan het Laatste Avondmaal het brood en de wijn *nam*. Na dit aanbieden van de offergaven volgt het eucharistisch gebed, en dit correspondeert met het *dankzeggen*.

1.4.1 Paasmaal

Het eucharistisch gebed (ook canon of tafelgebed genoemd) gaat terug op het Laatste Avondmaal. Dit was een viering van het paasmaal. In het paasmaal gedenken de joden de grote daden van God, vooral de bevrijding uit Egypte. Zij prijzen en danken God daarvoor. Zij vragen God, ook nu bevrijdend aanwezig te zijn, en hun gedachten gaan uit naar de tijd van de Messias en de toekomstige wereld. Genoemde elementen, *terug- en vooruitdenken, prijzen, danken, vragen* vinden we terug in het eucharistisch gebed. Het bevrijdend gebeuren dat in het eucharistisch gebed in de aandacht staat is het Pasen van Jezus: zijn dood en verrijzenis, dat plaatsvond bij het joodse Pasen.

Er zijn meer dan tien officieel goedgekeurde canons. Voor het eerste gedeelte, de pefatie, zijn er zelfs tientallen officieel goedgekeurde teksten. Ik kan ze onmogelijk alle hier behandelen. Daarom beperk ik mij tot het bespreken van de vaste elementen.

1.4.2 Pefatie en sanctus

Opmerking. Sinds 1962 wordt de pefatie beschouwd als onderdeel van het eucharistisch gebed; vóór 1962 werden pefatie en Sanctus gezien als gebeden voorafgaand aan de canon.

Pefatie betekent *plechtige verkondiging*. De pefatie is een plechtige verkondiging van Gods lof. Elke pefatie legt een eigen nadruk op de reden waarom Gods lof verkondigd wordt: de geboorte van Jezus, de verrijzenis, de nederdaling van de heilige Geest, enz.

De pefatie wordt ingeleid met een dialoog tussen priester en gemeenschap, waarin de priester o.a. zegt: *Verheft uw hart*, waarop allen antwoorden: *Wij zijn met ons hart bij de Heer*. Daarna verwoordt de priester in naam van allen de lofprijzing, toegespitst op een thema.

Alle pefaties vermelden in het laatste gedeelte de hemelse koren, die God lofprijzen, en waarmee wij onze stemmen verenigen. Deze lofprijzing loopt uit op het *Sanctus* (Heilig, heilig), dat gezamenlijk gezongen of gezegd wordt. Het begin van het *Sanctus* is ontleend aan de hemelse lofprijzing in Jesaja 6,3. Het tweede gedeelte (*Gezegend Hij die komt*) is ontleend aan de lofprijzing bij Jezus' intocht in Jeruzalem (zie Matteüs 21,9; Psalm 118,26a en 25a worden hier aangehaald).

1.4.3 Epicleses

Elk eucharistisch gebed heeft twee epicleses. Een epiclesis is een gebed waarin gevraagd wordt om Gods Geest (in de eerste canon wordt gevraagd om Gods *zegen*). Vóór de consecratie wordt gevraagd om Gods Geest (Gods *zegen*) over brood en wijn. Na de consecratie wordt gevraagd om Gods Geest (Gods *zegen*) over de aanwezigen. God brengt door de zegen van zijn Geest de grote veranderingen tot stand in brood en wijn en in ons allemaal.

1.4.4 Instellingsverhaal en consecratie

Het instellingsverhaal, met daarin de consecratiewoorden, vormt de kern van het eucharistisch gebed. Met woorden aan de Bijbel ontleend wordt kort de situatie van het Laatste Avondmaal geschetst. De woorden over brood en wijn worden uitgesproken, ongeveer zoals Jezus ze uitsprak bij het Laatste Avondmaal. Het Nieuwe Testament geeft vier getuigenissen over wat Jezus uitsprak over brood en wijn: zie Matteüs 26, Marcus 14, Lucas 22, 1 Korintiërs 11. Uit deze vier getuigenissen is voor elk eucharistisch gebed één tekst opgebouwd. In deze tekst richt de priester zich niet tot het volk maar tot God: het instellingsverhaal is een gebed. De consecratiewoorden zijn in elk eucharistisch gebed hetzelfde. Door de woorden van de consecratie, in de samenhang van het hele eucharistisch gebed, wordt Christus in de eucharistische gedaanten tegenwoordig gesteld en wordt zijn offer tegenwoordig gesteld. Zijn offer is zijn zelfgave, die zijn hoogtepunt vond in zijn dood aan het kruis. De consecratie wordt met bijzondere eerbied omgeven.

1.4.5 Gedachtenis en aanbieding

Het eucharistisch gebed bevat ook een gedachtenis aan Gods heilshandelen. Belangrijk onderdeel van deze gedachtenis is het zojuist genoemde instellingsverhaal. Dit eindigt met de opdracht van Christus zelf: *Blijft dit doen om Mij te gedenken*. De priester vervolgt met de oproep *Verkondigen wij het mysterie van ons geloof*. Alle aanwezigen spreken een van de acclamaties uit, bijvoorbeeld *Heer Jezus, wij verkondigen uw dood, en wij belijden tot Gij wederkeert, dat Gij verzezen zijt*. Deze acclamatie bevat dus een gedachtenis van de voornaamste punten uit het leven van Jezus, en ziet uit naar zijn wederkomst. Hierna vervolgt de priester de gedachtenis, ook wel *anamnese* genoemd. In het tweede eucharistisch gebed is deze zeer beknopt. In het vierde is de anamnese zeer uitgebreid, en begint al vóór de consecratie.

In bijna elk eucharistisch gebed wordt deze gedachtenis direct verbonden met het aanbieden van de geconsacreerde gaven aan de Vader. In de tweede canon gebeurt dit met de woorden *Zijn dood en verrijzenis indachtig, God, bieden wij U aan het levensbrood en de kelk van het heil*. Het Lichaam en Bloed van Christus is het volmaakte offer. Bij het aanbieden verbinden wij onszelf met dit offer. Wij bieden onszelf met Christus aan de Vader aan, om door de Vader verder gevormd te worden naar het beeld van Christus.

1.4.6 Vereniging met de hele kerkgemeenschap

In elk eucharistisch gebed wordt ook uitgedrukt dat wij verenigd zijn met de hele Kerkgemeenschap: de paus, plaatselijke bisschop, alle bisschoppen, alle priesters, diakens, alle christenen, alle mensen die God zoeken. Ook Maria en de andere heiligen, en ook de overledenen worden hierin betrokken. Vaak wordt deze verbondenheid als voorbede geformuleerd: wij bidden dat de zegen van de viering zich naar deze hele Kerk uitstrekt.

Deze voorbede tijdens het eucharistisch gebed lijkt een verdubbeling te zijn van de voorbede in de woorddienst. Er zijn echter enkele verschillen. Zo wordt de voorbede tijdens het eucharistisch gebed door de priester uitgesproken, ligt de aandacht bij de kerkgemeenschap, en is de inhoud ervan voor elk eucharistisch gebed op een vaste wijze geformuleerd; er kunnen alleen nog namen ingevuld worden. In de woorddienst kunnen allerlei mensen beden uitspreken, ligt de aandacht ook bij de wereld, en is er veel meer vrijheid beden op te stellen voor actuele situaties, zoals verkiezingen, asielzoekers, watersnoodrampen, oorlogen, politieke gevangenen, en ook voor dopelingen, parochianen die gaan trouwen, e.d.

door Hem...

Aan het eind van het eucharistisch gebed heft de priester de pateen (schaal) met de geconsacreerde hostie(s) op, samen met de kelk, als een gebaar van lofprijzing. Hij zegt hierbij: *Door Hem en met Hem en in Hem zal uw Naam geprezen zijn, Heer onze God, almachtige Vader, in de eenheid van de Heilige Geest, hier en nu en tot in eeuwigheid.* Allen antwoorden met *Amen*. In dit gebed drukken wij uit dat Christus de Hogepriester is. Hij brengt het echte offer aan de Vader, het offer van zichzelf, het offer van lofprijzing. Christus betreft ons in deze lofprijzing wanneer wij in de *eenheid van de Heilige Geest* zijn, dat is in de kerkgemeenschap, in het Lichaam van Christus. Wij als Lichaam van Christus brengen door Christus in zijn Geest alle eer aan de Vader.

Hiermee is het eucharistisch gebed afgesloten. Nu volgt de communieritus.

1.5 De communieritus

Een eucharistieviering bestaat in grote lijnen uit de dienst van het woord en de eucharistische dienst. De eucharistische dienst is opgebouwd naar de zes werkwoorden nemen, dankzeggen, breken, geven, eten, drinken. Het aanbieden van de offergaven is het nemen. Het eucharistisch gebed is het dankzeggen. De communieritus is het breken, geven, eten, drinken.

1.5.1 Onze vader...

De priester nodigt allen uit het gebed te bidden dat Jezus zelf aan zijn leerlingen geleerd heeft. Het is bij uitstek het gebed dat wij samen met Christus bidden, en het sluit goed aan op het *Door Hem en met Hem en in Hem*, waarmee het eucharistisch gebed werd afgesloten. In de liturgie bidden wij altijd de versie die ons door Matteüs is overgeleverd (zie Matteüs 6,9-13). In het onzevader vragen wij eerst dat God zijn koninkrijk doet komen door zijn Naam te heiligen en zijn wil te laten geschieden. Dan vragen wij om het noodzakelijke om van te leven: het brood van de dag, waaronder wij ook het eucharistische Brood mogen verstaan. Ten slotte vragen wij om bevrijding van negatieve dingen: schulden, bekoring, het kwade. De laatste bede van het onzevader wordt uitgewerkt in het gebed *Verlos ons, Heer, van alle kwaad*, waarin het wachten op de komst van de Heer op het einde van de tijden wordt genoemd: *...hoopvol wachtend op de komst van Jezus, Messias, uw Zoon*. Dit wordt door allen afgesloten met de woorden *Want van U is het Koninkrijk...* Deze woorden komen ook in een aantal latere handschriften van het Matteüsevangelie voor. Dit duidt erop dat het een zeer oude gewoonte is, met deze woorden het onzevader af te sluiten.

1.5.2 Vrede

Dan volgt de vrederitus, die aansluit op de woorden *zoals ook wij aan anderen hun schuld vergeven*. In deze ritus vragen wij eerst om de vrede die Jezus beloofd heeft en die Hij alleen geven kan. Daarna geven we zijn vrede aan elkaar door. Hiermee drukken wij tevens uit dat wij een eenheid vormen: het ene Lichaam van Christus, levend uit zijn liefde. De vredewens kan op allerlei manieren doorgegeven worden: met een handdruk, een omarming, enzovoort, al naar gelang van de gewoonte ter plaatse.

1.5.3 Breken

Dan wordt het Brood *gebroken*. Jezus brak het brood bij de wonderbare maaltijden (bijv. Marcus 6,41 en 8,6), aan het Laatste Avondmaal (Marcus 14,22) en met de Emmaüsgangers (Lucas 24,30). In de beginnende Kerkgemeenschap wordt het vieren van de eucharistie *het breken van het brood* genoemd (Handelingen 2,42.46; 20,7.11). In die tijd waren broden groot; ze moesten dus gebroken worden zodat de mensen ervan konden eten. Dat gebeurde ook met het eucharistische brood. In het breken werd een symbool gezien: met velen eten van het éne brood drukt uit dat wij allemaal tot het éne Lichaam van Christus behoren (zie 1 Korintiërs 10,16-17). In de negende eeuw begon men in het Westen voor de gelovigen kleine hosties te gebruiken. De priester zelf gebruikte een grote hostie, en die werd nog steeds gebroken.

In de vernieuwde liturgieaanwijzingen van na het Tweede Vaticaans Concilie wordt ervoor gepleit dat minstens enkele grote hosties gebroken worden. In kleine groepen kan dat voldoende zijn; in grotere groepen zal het praktisch zijn als er ook kleine hosties gebruikt worden.

Tijdens het breken van de grote hosties wordt het *Lam Gods* gezongen of gezegd. Als het nodig is kan het meer dan drie keer gezongen worden: net zoveel keer als er tijd nodig is voor het breken. De laatste keer wordt afgesloten met *Geef ons de vrede*. Het is goed dat het breken van de grote hostie(s) niet verloren gaat onder het zingen van het *Lam Gods* (en ook niet onder het slot van de vredewens!), maar duidelijk zichtbaar is en slechts *begeleid* wordt door het zingen.

1.5.4 Vermenging

Na het breken laat de priester een deeltje van de hostie in de kelk vallen. Hij zegt erbij in stilte: *Lichaam en Bloed van onze verrezen Heer Jezus Christus, die wij ontvangen tot eeuwig leven*. Deze vermenging van het geconsacreerde Brood met de geconsacreerde Wijn is een heel oud gebruik, dat ook in de Oosterse kerken voorkomt. Er worden echter verschillende duidingen aan gegeven. De aannemelijkste is dat in de vermenging de verrijzenis van Christus uitgebeeld wordt. De gescheidenheid van Brood en Wijn drukken juist de dood uit: de scheiding tussen Lichaam en Bloed.

Nu is alles gereed voor het ontvangen van de Heer in zijn eucharistische gedaanten.

1.5.5 Uitnodiging

Vóór de communie bidt de priester ter voorbereiding in stilte een gebed, en ook de andere aanwezigen kunnen zich in stilte voorbereiden op het ontvangen van de Heer. Dan knielt de priester, laat een stuk van de gebroken Hostie zien en nodigt, met een zin uit Openbaring 19,9, uit tot de communie: *Zalig zij die genodigd zijn aan de maaltijd des Heren*. Met de woorden van Johannes de Doper uit Johannes 1,29 vervolgt hij: *Zie het Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld*. Met de woorden van de centurio (honderdman) uit Matteüs 8,8 zeggen allen: *Heer, ik ben niet waardig, dat Gij tot mij komt, maar spréék en ik zal gezond worden*. Dat de Heer tot ons komt hebben wij nergens aan verdiend, het is zijn genade. En ook voor ons is Christus bij zijn komst genezend.

1.5.6 Communie

Nu volgt de communie. De priester nuttigt de Hostie en drinkt van het Bloed. Daarna deelt hij (eventueel geholpen door anderen) de communie uit aan de gelovigen. Zij kunnen, in onze landen en in vele andere, de Hostie naar eigen keuze op de tong of op de hand ontvangen; er zijn echter gebieden waar de bisschoppen de communie op de hand niet toestaan. De communie op de hand was in de eerste eeuwen van de Kerk de normale manier.

Voor de symboliek is het goed dat bij de communie Hosties worden uitgereikt die in dezelfde eucharistieviering geconsacreerd zijn. Ter aanvulling kunnen ook Hosties uit het tabernakel gebruikt worden: Hosties die in een eerdere eucharistieviering geconsacreerd zijn.

Om praktische redenen wordt aan de gelovigen de communie vaak alleen in de vorm van het Brood gegeven. De kelkcommunie kan leiden tot onhygiënische toestanden, er wordt ook gemakkelijk gemorst, en overgebleven geconsacreerde wijn is moeilijk te bewaren. In de communie onder één gedaante ontvangt men de Heer evenzeer als in de communie onder twee gedaanten, maar de communie onder twee gedaanten heeft méér tekenkarakter.

In veel kerken in Nederland is het gebruikelijk dat de priester en de assistenten als laatsten te communie gaan. De motivatie hierbij is dat het niet fatsoenlijk is als de gastheer zelf eerst neemt. Dat degenen die bij het altaar staan zelf als eerste de communie ontvangen betekent echter niet dat zij eerst voor zichzelf zorgen en dan pas voor anderen. Bij de communie is het ten diepste *de*

Heer zelf die Gastheer is en *Zich wegschenkt*. Degenen die bij het altaar staan zijn de eersten die van Hem ontvangen, zij worden niet eerst overgeslagen. Als de priester als laatste communiceert kan hij de indruk wekken dat *hij* de gastheer is, en niet Christus.

1.5.7 Communiezang

Onder het communiceren kan de communiezang gezongen worden. Hiermee wordt niet een lofzang na de communie bedoeld, maar een gezang ter begeleiding van het communiceren van priester en gelovigen. Het missaal geeft teksten voor de communiezang. Deze teksten zijn meestal aan de Bijbel ontleend. Vaak hernemen ze een vers uit het evangelie dat gelezen is, en dat goed kan dienen tot meditatie tijdens en na het communiceren. Men kan echter ook een ander lied nemen. Als er niet gezongen wordt, wordt de tekst van de communiezang direct na het communiceren van de priester gezegd. De gelovigen kunnen de tekst samen zeggen, of de lector of de priester kunnen hem uitspreken.

1.5.8 Na de communie

Na de communie worden de overgebleven Hosties naar het tabernakel gebracht. Dat kan zich vlak bij het altaar bevinden, maar ook in een aparte aanbiddingskapel. Ze kunnen daar bewaard worden om gebruikt te worden voor ziekencommunie, in communiediensten of in eucharistievieringen.

De gebruikte hostieschalen en kelken worden gereinigd (dit kan ook na de dienst gedaan worden). Dan is er een stilte. Ieder kan op zijn of haar eigen manier in gebed met de Heer verbonden zijn. Ter inleiding op of afsluiting van die stilte kan een lofzang of psalm gezongen worden. De stilte geeft ieder de gelegenheid de verbondenheid met Christus te beleven. Het gezamenlijk beleven van deze verbondenheid geeft een aparte dimensie aan dit gedeelte van de eucharistieviering.

1.5.9 Gebed na de communie

De priester zegt *Laat ons bidden* en spreekt het *gebed na de communie* uit. In dit gebed wordt meestal gedankt voor de ontvangen gaven en er wordt gevraagd dat ze hun volle uitwerking mogen hebben, tot in het hiernamaals toe. Dit gebed sluit het stille gebed na de communie af, maar ook de hele communieritus en tegelijk de hele eucharistische dienst: het nemen, dankzeggen, breken, geven, eten, drinken.

DE HEER IS GASTHEER

Wanneer wij de maaltijd des Heren vieren, gaat onze aandacht als vanzelf naar de gaven die bij de offerande op de heilige tafel werden neergelegd: het brood en de kelk. Onze blik zou vooreerst moeten gaan naar Hem die ons aan tafel nodigt en die tot de zijnen op Witte Donderdag heeft gezegd: *'Vurig heb Ik verlangd dit paasmaal met u te eten'* (Lucas 22,15). Zo gaat het ook nu nog: de Heer verlangt allereerst zich met ons te verenigen. Hij bemint steeds als eerste en nodigt ons uit tot de tafel waar Hij onzichtbaar aanwezig is, terwijl de priester in zijn Naam zichtbaar voorgaat.

Kardinaal Suenens

Uit: *"Een nieuw Pinksteren?"*, gepubliceerd in "De heilige Geest, levensadem van de kerk" op pag. 44. Zie op de website StuCom, document 0067 en 0069.

1.6 De slotriten

In de vorige hoofdstukken ging het over de verschillende onderdelen van de eucharistieviering. We hebben alle onderdelen behandeld tot en met het gebed na de communie. Nu volgen alleen nog de slotriten.

Deze slotriten zijn zeer kort, zo kort dat je haast zou zeggen: daar hoeft je geen aandacht aan te geven. Toch heeft juist dit korte deel een van de gebruikelijke namen van de eucharistieviering opgeleverd: de *mis*. *Mis* komt van het Latijnse woord *missa*, wat *zending* betekent. De betekenis van dat laatste deel is dan ook dat wij uitgezonden worden; dat wij met een zending de wereld ingaan. De eucharistieviering heeft ons veranderd. Wij hebben Gods Woord gehoord. Wij hebben wellicht iets van zijn liefde mogen voelen. In de communie zijn wij op een bijzondere manier met Christus verbonden. Hij heeft ons hierdoor getroost, gesterkt, bemoedigd. Maar dat is niet het einddoel. Het gaat erom dat wij, vernieuwd in Christus, naar buiten gaan; dat wij iets van de genade van Christus in deze wereld brengen. Misschien zijn daarom de slotriten zo kort. Wij moeten aan de slag, wij mogen geen tijd verliezen.

Allereerst kunnen er nog een paar mededelingen gedaan worden. Vervolgens kan de priester met een enkel woord een inspirerende samenvatting geven van de verkondiging, of hij kan nog een gedachte geven om mee naar huis te nemen.

De priester begroet dan de gelovigen (*De Heer zij met u*), en zegent hen. Dan spreekt de diaken of de priester de zending uit. De priester kust het altaar, zoals hij ook in het begin deed, en gaat met de diaken, de acolieten, misdienaars enz. terug naar de sacristie. De eucharistieviering is afgesloten.

1.6.1 Zegen

De zegen wordt gegeven met de woorden *Zegene u de Almachtige God, Vader, Zoon en Heilige Geest*, waarop allen *Amen* antwoorden. Deze zegen kan echter uitgebreid worden. Het Romeins Missaal geeft twintig mogelijkheden voor een uitgebreide zegen, afgestemd op diverse omstandigheden. In de meeste gevallen spreekt de priester dan eerst drie specifieke zegenformules uit, die alledrie met *Amen* beantwoord worden; dan volgt, als afsluiting, de zo-even genoemde zegenformule.

De priester vraagt niet alleen aan God om zegen, maar namens God zegent hij, opdat de aanwezigen ook namens God aan de slag gaan en een zegen zijn voor de mensen die ze zullen ontmoeten.

1.6.2 Gaat nu allen heen in vrede

In de Latijnse tekst wordt de zending uitgesproken met de woorden *Ite, missa est*, letterlijk: *Gaat, het is zending*. De Nederlandse vertaling is wat vrij maar wel bijbels: *Gaat nu allen heen in vrede*. De aanwezigen antwoorden met *Wij danken God*.

Deze Nederlandse versie van de zendingswoorden doet denken aan enkele plaatsen in het evangelie. In Lucas 2,29-30 zegt Simeon, nadat hij het kind Jezus in zijn armen genomen had: *Nu, Meester, laat U, zoals U gezegd hebt, uw knecht in vrede gaan, want mijn ogen hebben uw heil gezien...* In Lucas 8,48 zegt Jezus tot een vrouw die door het contact met Hem genezen is: *Uw vertrouwen is uw redding. Ga in vrede*. Ongeveer hetzelfde staat in Lucas 7,50, waar iemand vergeving van Jezus ontvangen heeft. Al deze dingen spelen mee in de

vrede waarin wij uitgezonden worden. Wij hebben in het contact met Christus genezing, vergeving en heil mogen ervaren. Wij danken God en gaan aan de slag: *Gaat, het is zending.*

2 Mogelijkheden om de viering meer gestalte te geven

2.1 Openingsritus

Op een bijeenkomst van mensen van de Katholieke Charismatische Vernieuwing zal vaak een eucharistieviering worden gehouden. In veel regio's is het ook de gewoonte eens per maand een gezamenlijke eucharistieviering te houden, speciaal voor de leden van de gebedsgroepen en belangstellenden. In zulke vieringen hebben wij meer mogelijkheden charisma's te gebruiken en 'onze' liederen te zingen dan in de parochievieringen. Ik wil met u de mogelijkheden langsgaan. Ik spreek hierbij met opzet niet van charismatische eucharistievieringen: elke eucharistieviering is immers charismatisch, ook die waarin er geen gezang uit onze bundel is, geen tongenzang, geen profetie. De heilige Geest is er werkzaam, bijvoorbeeld in de tegenwoordigheid van Christus, in het ambt van de priester (en eventueel van de diaken), in de charisma's van alle gedoopte aanwezigen. Je kunt hoogstens zeggen dat in onze bijzondere vieringen meer charisma's aan bod komen. Het wezenlijke van de eucharistieviering is echter - laat dat duidelijk zijn - precies hetzelfde. Toch heeft het veel nut dat wij als vrucht van de charismatische vernieuwing bepaalde aspecten van de eucharistieviering beter tot uitdrukking laten komen. Ik denk aan de vreugde om de verlossing, het gevoel samen een gemeenschap in Christus te zijn, het besef dat de verrezen Heer levend onder ons aanwezig is.

2.1.1 Voorbereiding

Ik wil met u nagaan waar mogelijkheden liggen. Dat betekent niet dat al die mogelijkheden benut moeten worden. Als je namelijk elk onderdeel gaat uitwerken wordt de eucharistieviering langdradig. Maak dus keuzes.

Het zal goed zijn zo'n eucharistieviering met een groepje biddend voor te bereiden, liefst samen met de dienstdoende priester en/of diaken. Bij die voorbereiding hoort ook dat je samen de lezingen en misschien ook andere teksten leest en overweegt, of het thema van het feest.

Misschien zijn er mensen die, bijvoorbeeld wegens ziekte of ouderdom, niet naar de viering kunnen komen. Als het mensen zijn die het charisma van gebed hebben, vraag hun dan de viering met hun gebed te ondersteunen.

2.1.2 Vóór de viering

Misschien kunnen bij de ingang van de kerk enkele mensen die het charisma van gastvrijheid hebben klaarstaan om de deelnemers te begroeten en hun het papier met de gegevens over de viering aan te reiken. Dat bouwt gemeenschap op. Des te belangrijker is dit als er ook mensen van buiten de Katholieke Charismatische Vernieuwing naar de viering komen. Intussen kunnen enkele anderen samen zijn om de viering 'in te bidden'.

Het kan goed zijn dat iemand met het charisma van lofprijzing vóór de viering enkele liederen met de deelnemers oefent. Oefen zo dat de liederen niet alleen op de juiste toon gezongen worden, maar vooral ook dat ze *biddend* gezongen worden.

2.1.3 Aanvang

Voorafgaand aan het eigenlijke intredelied kun je een lofprijzing houden. Fout is het niet, maar ik wijs op een nadeel: in het begin van de eucharistieviering is er gewoonlijk een schuldbelijdenis; daarmee val je ineens terug uit het niveau van lofprijzing dat je bereikt hebt. Als je graag een

uitgebreide lofprijzing inlast, doe dat dan liever op de natuurlijke plaats hiervoor: na het kyrie en het eventuele gloria. Wel kan het opbouwend werken vóór het intredelied een of meer liederen te zingen die helpen open te staan voor de werking van de heilige Geest. Misschien ook een lied waarin je uitdrukt dat je in deze viering verbonden bent met de Kerkgemeenschap over de hele wereld en ook met de hemelse Kerk: de engelen, Maria en alle heiligen.

2.1.4 Schuldbelijdenis

Bij de schuldbelijdenis is er de mogelijkheid dat mensen de kans krijgen hardop iets te belijden waarvoor ze vergeving willen vragen, eventueel afgewisseld door een gezongen *Heer, ontferm U* (dat kan zonder bundel) of een ander lied. Het goede hiervan kan zijn dat de deelnemers aan de Eucharistie meer tot inkeer komen. Als je iemand hoort zeggen: 'Heer, ik was vanmorgen ongeduldig en liefdeloos tegen mijn huisgenoot' dan opent dat bij jou de ogen voor eigen tekorten. Er kunnen ook nadelen aan vastzitten: misschien gaan sommige mensen zich verplicht voelen ook iets te belijden; mensen die iets zouden moeten belijden wat te privé is kunnen zich in het nauw gedreven voelen; en misschien gaat de aandacht door al die persoonlijke belijdenissen te veel naar onze zondigheid en te weinig naar Gods barmhartigheid. Want de nadruk moet altijd op Gods barmhartigheid liggen. Als je de indruk hebt dat de nadelen te zwaar wegen, kies dan liever voor een standaardtekst als *Ik belijd*. Laat er in elk geval ook stilte zijn, zodat iedereen ook na kan denken op welke punten hij of zij Gods barmhartigheid nodig heeft.

2.1.5 Kyrie

Als er geen kyrie in de schuldbelijdenis opgenomen was, wordt het nu gebeden, liefst gezongen. Uiteraard kiezen we voor een kyrie waarbij allen kunnen meezingen, zodat wij gezamenlijk hulde brengen aan Christus, van wiens ontferming wij allen leven.

2.1.6 Lofprijzing

Wanneer het een dag is waarop het gloria gezegd wordt lijkt het mij het beste dat gloria ook daadwerkelijk te zeggen of te bidden. Ik vind het jammer als de prachtige, eeuwenoude tekst van het gloria, door de Kerk erkend, zomaar ter zijde geschoven wordt voor een modern lofprijzingslied. Na het gloria (of ervóór) kunnen natuurlijk wel andere lofprijzingsliederen gezongen worden. Ze hoeven niet direct achter elkaar gezongen te worden; er mag best even wat stilte tussen zijn, waarin de deelnemers *de tekst nog eens kunnen overwegen en wellicht een zin kunnen herhalen, zodat de betekenis dieper door kan dringen*. Iemand met het charisma van lofprijzing kan hierbij leiding geven.

Deze lofprijzing kan uitlopen in tongenzang, en deze kan profetieën oproepen en woorden van kennis. Het lijkt me echter beter dat op dit moment niet te stimuleren, want dat kan ten koste gaan van de aandacht voor de lezingen die straks voorgelezen worden. Later in de viering zal er nog ruimte voor profetieën en woorden van kennis zijn. In het kader van de opbouw van de eucharistieviering is het beter dat er nu een krachtige lofprijzing is, die de harten openmaakt om te luisteren naar Gods woord in de schriftlezingen.

2.1.7 Gebed

De officiële liturgie schrijft voor dat er na de gebedsoproep van de priester (*Laat ons bidden*) een tijd stilte is, waarin ieder persoonlijk kan bidden. In veel gewone vieringen komt er van die stilte weinig of niets terecht. In onze vieringen mag best tijd genomen worden voor die gebedsstilte.

Wat daarna nog kan gebeuren is dat ieder de kans krijgt hardop persoonlijk te bidden; na elkaar of ook gelijktijdig. Het gebed dat de priester daarna uitspreekt is dan nog veel duidelijker een samenvatting van al deze gebeden, overeenkomstig de Latijnse naam die dit gebed ook heeft: *collecta*: een gebed waarin alle persoonlijke gebeden opgenomen worden.

2.1.8 Liederen

Ik zal voor de liederen voornamelijk suggesties geven uit onze liedbundel, *Zing een nieuw lied*. U kunt natuurlijk ook andere bundels gebruiken, zoals *Gezangen voor liturgie*, *Opwekkingsliederen*.

Intredezing

Onze liedbundel geeft verschillende mogelijkheden voor intredezingen, bijvoorbeeld 98: Weest welkom, al gij heiligen; 125: Heer, wij komen allen samen rondom U; 372: God heet ons welkom in zijn huis.

Onze liedbundel geeft ook teksten die geschikt zijn om bij de schuldbelijdenis gebruikt te worden, bijvoorbeeld 88: Heer vanuit mijn diepe onmacht; 177: Heer, ik kom tot U.

Kyrie

Als kyrie kun je 495 of 500 nemen. Ook een kyrie uit een andere bundel. Pas echter op: er zijn twee soorten kyrie-zangen: voorbede-kyrie's en gewone kyrie's. Zo past *Gezangen voor Liturgie* no.215 (*God van genade*) wel als schuldbelijdenis, maar 216 (*Bidden wij tot de levende God*) is een voorbede-kyrie.

2.2 De dienst van het woord

Hoe kunnen we de dienst van het woord nog meer tot een viering maken? Ik geef hier enkele mogelijkheden, zoals ik eerder ook al deed voor de openingsritus. Ook hier geldt: ga niet alle mogelijkheden realiseren, want dan wordt de eucharistieviering veel te langdradig. Kies die mogelijkheden die voor déze gelegenheid opbouwend werken, en laat de andere liggen.

2.2.1 Keuze van de lezingen

Normaal is dat we de lezingen nemen die het lezingenrooster voor die dag aangeeft. Tijdens de voorbereiding zou de Geest ook nog een extra lezing kunnen ingeven, die bij een actuele situatie past. Bij een eucharistieviering op een gewone dag geldt deze officiële regel uit de inleiding op het Altaarmissaal (nr. 319): 'In missen voor bijzondere groepen kan de priester teksten uitkiezen die aan deze bijzondere viering meer zijn aangepast, mits zij genomen worden uit een goedgekeurd lectionarium.'

2.2.2 Lector: voorbereiden

Het kan iets moois hebben als de priester aan het begin van de woorddienst zegt: wie wil de eerste lezing voorlezen? Maar het is ook riskant. Als iemand onvoorbereid een lezing gaat lezen betekent dat vaak dat hij de woorden misschien wel correct uitspreekt, maar de zinsklemtonen verkeerd legt. Voor de toehoorders wordt het dan onverstaabaar, ook voor de lector zelf. Gods woord verdient beter. Zelf moet ik, na jaren ervaring, een tekst nog steeds enkele keren lezen om te weten wat er eigenlijk staat en hoe ik dat moet overbrengen. Als er iemand aanwezig is die van de bisschop de aanstelling tot lector ontvangen heeft, verdient het de voorkeur deze persoon te vragen als lector op te treden.

Een ander belangrijk punt is dat het stil is tijdens de lezing, en dat de lector goed zichtbaar en verstaanbaar is, zodat alle aandacht naar de lezing kan gaan.

Het zal veel mensen helpen als de celebrant aan het begin van de dienst van het woord in korte bewoordingen iets over de lezingen zegt (hij kan dat ook aan het begin van de eucharistieviering doen), bijvoorbeeld over welk thema het gaat. Dit mag natuurlijk niet een hele preek worden.

2.2.3 'Uit het boek Leviticus'

De lezer begint met te zeggen uit welk bijbelboek gelezen wordt: *Uit het boek Leviticus*, of: *Uit de Profeet Jeremia*. Het is niet gebruikelijk hoofdstuk en verzen te noemen. Wanneer de deelnemers aan de eucharistieviering missaaltjes bij zich hebben (en daarin de weg weten te vinden) kunnen ze daaruit de lezing gemakkelijk meelesen. Willen zij echter de lezing meelesen uit hun bijbel, dan zal het voor hen gemakkelijker zijn als de lector de vindplaats wel noemt. Soms bestaat een lezing echter uit een aantal fragmenten, en dan wordt het erg ingewikkeld om alles te noemen. Zo is op de vrijdag van de 17e week door het jaar in de oneven jaren de eerste lezing uit Leviticus 23, de verzen 1, 4 tot en met 11, 15 en 16, 27, en 34b tot en met 37. Dat kan niemand onthouden, en het lijkt me dan ook beter om de verzen niet te gaan noemen, of te zeggen "enkele fragmenten van vers 1 tot en met vers 37". In een even jaar is het dan eenvoudiger: Jeremia 26,1-9.

Na de lezing kan er een stilte zijn, waarin ieder de lezing op zich in laat werken. Eventueel is er dan gelegenheid voor degenen die dat willen en kunnen hardop iets zeggen over wat de lezing hun zei. Zoiets kan goed in een kleine groep. Door van een paar mensen te horen wat hen aansprak in de lezing, hoor je veel meer, lees en luister je zelf beter. Het scheidt ook een band met de aanwezigen.

2.2.4 Tussenzang

Wij zijn gewend om voor de tussenzang te grijpen naar een lied uit onze bundel. Daarmee gaan we echter voorbij aan de rijkdom die het lectionarium zelf biedt. Je vindt erin een tussenzang voor elke dag: een bijbelse tekst die aansluit bij de eerste lezing, en waarbij allen actief kunnen zijn door het refrein samen te zingen of te zeggen. Laat de psalmist eerst het refrein voorzingen of zeggen, waarna allen het herhalen. Daarna zingt of zegt de psalmist de coupletten, en allen herhalen het refrein na elk couplet.

Bij de dienst van het woord horen ook de evangelielezing, preek, geloofsbelijdenis en voorbeden.

2.2.5 Liederen als tussenzang

De bundel *Gezangen voor Liturgie* geeft een ruime keus aan psalmen en psalmfragmenten die als tussenzang gebruikt kunnen worden. Zie de nummers 1 t/m 150. In de bundel *Zing een nieuw Lied* trof ik slechts enkele bruikbare nummers. Het lied moet een vertaling zijn, geen vrije bewerking, en het moet meer dan één regel tekst bevatten. Dat zijn:

- voor Psalm 23 lied 160 (De Heer is mijn herder).
- voor Psalm 95 lied 257 (Komt, buigt u neder voor uw Heer), alleen de coupletten 1 t/m 5.
- voor Psalm 100 lied 200 (Alleluia, alle landen, juicht Hem toe).
- voor Psalm 117 lied 136 (Looft de Here, alle gij volken).
- voor Psalm 150 lied 183 (Halleluja, looft God in zijn heiligdom), en lied 220 (Looft de Heer in zijn paleis).
- voor het Magnificat lied 327 (Magnificat) en voor het begin ervan ook lied 122 (Mijn ziel maakt groot en prijst de Heer).

N.B. In de tussenzang wordt het *Eer aan de Vader* niet gezongen.

2.2.6 Evangelie

In het evangelie horen wij Jezus' stem op een bijzondere wijze. Het is daarom goed de evangelielezing extra aandacht te geven, bijvoorbeeld door het alleluia ervóór te zingen, door een processie met kaarsen te houden, het evangelieboek te bewieroken, de acclamatie na het evangelie te zingen.

Het alleluia-gezag uit het lectionarium is een echte aanrader. Op de maandag in de zesde week door het oneven jaar is de tekst bijvoorbeeld: *Alleluia. Het woord van God is levend en krachtig, en het dringt door tot het raakpunt van ziel en geest. Alleluia.* Een tekst uit Hebréeën 4,12, die ons aanzet om open te staan voor Gods woord in het evangelie van vandaag.

2.2.7 Homilie

Officieel wordt de homilie door de priester of de diaken gehouden. Zij hebben daarvoor de wijding en de zending ontvangen. In sommige gevallen houdt de pastoraal werk(st)er op deze plaats een overweging. Er is, zowel bij de homilie als bij de overweging, een mogelijkheid dat hier inbreng is van meer mensen. Bijvoorbeeld doordat de predikant de homilie samen met een groepje mensen voorbereidt. Dat betekent natuurlijk niet dat hij in zijn homilie 'verslag uitbrengt' van wat dat groepje besproken heeft; het moet zijn homilie zijn, waar hij zelf volledig achter staat. Maar als het goed is zullen de contacten in het groepje hem geïnspireerd hebben, en misschien ook tot een nieuwe kijk gebracht hebben op wat de lezingen zeggen.

De predikant kan ook tijdens zijn homilie even het woord geven aan iemand die een kort getuigenis geeft dat past bij de homilie. Spreekt hij over een genezing door de Heer, dan past daarbij een kort getuigenis van iemand die genezing ontving. Past hij een homilie over gerechtigheid toe op inzet voor politieke gevangenen, dan kan hij dat illustreren door kort iemand het woord te geven die vertelt welke gevangenen eerder vrijkwamen doordat er brieven werden gestuurd naar een president.

In sommige culturen is het heel gebruikelijk dat toehoorders tijdens de homilie hoorbaar reageren met 'ja', 'amen', 'halleluja' e.d. Als het allemaal in goede orde kan is daar niets op tegen.

Na de homilie kan er ook nog een uitwisseling zijn, waarin ieder die dat wil en kan, uitspreekt wat hem of haar getroffen heeft in de lezingen, antwoordpsalm, verkondiging e.d. Deze persoonlijke reacties kunnen ook in de vrije voorbeden tot uitdrukking komen.

Na de lezingen of na de homilie kan het lectionarium open op een standaard gelegd worden die vanuit de kerk goed zichtbaar is. Zo blijft het woord ook in de rest van de viering duidelijk aanwezig.

2.2.8 Voorbede

De voorbede wordt ook *het gebed van de gelovigen* genoemd. Dit geeft al aan dat hierin veel mensen actief kunnen worden. De voorganger kan hier een beperkte ruimte geven voor spontaan gebed door de gelovigen.

In een kleine kapel met een goede akoestiek kan de voorganger eenvoudig zeggen: "Laten we nu in antwoord op wat we hebben gehoord onze vragen en noden aan God voorleggen. Ieder van u kan dit doen in stilte en misschien willen ook een paar mensen dat hardop doen. Ik zal het daarna afsluiten." En dan bidt er bijvoorbeeld iemand: "God, ik bid U dat U de Kerkgemeenschap over de hele wereld helpt te leven vanuit het vertrouwen waarover het evangelie van vandaag sprak." En een ander: "Vader, we vragen om uw ontferming over de slachtoffers van die vreselijke treinramp die ik gisteravond op het journaal zag". Na elke bede mag het gerust even stil zijn. De aanwezigen kunnen zich ook biddend bij elke bede aansluiten door te zingen "Heer, ontferm U" (3x). Maar als er ruimte wordt gegeven voor veel intenties kan dit gezang beter beperkt blijven tot een paar keer, anders wordt de voorbede te langdradig.

De voorganger moet inschatten wat voor groep hij voor zich heeft. In een doordeweekse parochieviering is het vaak al prachtig als er twee mensen hardop durven bidden. Maar als de kapel vol zit met mensen die dit graag doen, kan de voorganger misschien beter zeggen: "Laten nu vijf à zeven mensen hardop (voor de microfoon) een bede uitspreken. U kunt allemaal meebidden door *Heer ontferm U* te zingen en in stilte toe te voegen wat u zelf aan God wilt vragen." Hij kan ook zeggen: "Laten we nu een paar minuten nemen om hardop en in stilte onze noden in gebed bij God te brengen. Ik zal het daarna afsluiten." Iedereen weet

dan dat er enerzijds ruimte en vrijheid is, maar dat het anderzijds tot een paar minuten beperkt blijft.

Als er veel mensen aanwezig zijn, zal de microfoon gebruikt moeten worden. Vraag om luid en duidelijk te spreken. Als er veel mensen bij zijn die niet gewend zijn aan spontane beden, of als er honderden mensen aanwezig zijn, dan kunnen dat redenen zijn om nog meer te kanaliseren. De voorganger of werkgroep kan dan bijvoorbeeld vóór de dienst reeds een aantal mensen vragen om straks een bede uit te spreken. Aan ieder kan dan meteen een bepaald onderwerp toebedeeld worden (kerkgemeenschap, wereldvrede, jongeren, zieken e.d.).

Misschien kunt u aan de mensen die beden uit gaan spreken enkele wenken geven, zoals:

- Probeer aan te sluiten bij de lezingen en de homilie of overweging die gehouden is.
- Laat je gebed kort, oprecht en duidelijk zijn.
- Bid gewoon in je moedertaal.
- Gebruik de voorbede niet om je mening naar anderen te ventileren.
- Kijk vooral ook over de grenzen van je eigen kringetje heen. Natuurlijk bidden we ook voor mensen die we kennen, maar laten we vooral vragen om Gods zegen op het gebied van de grote noden van Kerk en wereld.

2.2.9 Schrift

Op veel plaatsen wordt achter in de kerk een schrift gelegd waarin ieder zijn of haar intenties kan noteren. Een misdienaar haalt dan vóór de voorbede dat schrift naar voren en iemand leest de opgeschreven intenties hardop voor. Zo komen ook mensen aan het woord die het moeilijk vinden in een grote groep iets hardop te zeggen.

2.2.10 Lieder

Voor het alleluia kunt u van *Zing een nieuw Lied* de nummers 2, 497, en 502 nemen. De bijbeltekst moet dan nog ingevoegd worden. U kunt ook het refrein nemen van lied 401 (maar niet de tekst *Uw liefde draagt mij*), en de bijbeltekst invoegen. Neem niet zo maar een lied dat met *alleluia* begint, zoals bijvoorbeeld 203 of 400. Die zijn wel geschikt als lofprijzingsliederen op een andere plaats in de viering, maar nu is er een lied nodig dat ons aanzet tot het luis-teren naar het woord van de Heer.

Wel zou u een van de drie coupletten van lied 89 (Zoek eerst het koninkrijk van God) kunnen nemen; begin dan met het alleluia en eindig ermee.

Zing een nieuw lied geeft veel nummers die als acclamatie na het evangelie kunnen dienen. Ik noem slechts 70 (Uw woord is een lamp); 105 (Aan Hem die gezeten is); 126 (Lof aan U, o Heer); 134 (Lof aan U, o Heer); 274 (Heer, naar wie zouden wij gaan?).

2.3 De aanbieding van de offergaven

Vaak hebben kinderen een eigen woorddienst. Dan is in veel gevallen de overgang naar eucharistische dienst het moment dat zij weer binnenkomen. Ze zouden, voordat de aanbieding van de gaven begint, iets voor de microfoon kunnen vertellen vanuit hun woorddienst. Ze zouden ook iets kunnen laten zien (bijvoorbeeld een tekening) en daarbij wat vertellen.

2.3.1 Zien en ruiken

De aanbieding van de offergaven volgt in de eucharistieviering op de woorddienst. In die woorddienst is veel gezegd, en wellicht ook veel gezongen. We hebben heel veel gehoord. Om die reden is er heel wat voor te zeggen dat het nu even stil is. In die stilte kunnen andere zintuigen aan bod komen. Tijdens het aanbieden van de gaven kan dat ook heel goed, want er valt veel te zien en eventueel ook te ruiken. Bovendien valt er nogal wat te doen. In vieringen met kinderen zijn er in dit gedeelte extra mogelijkheden om hen actief te laten zijn.

2.3.2 Naar het altaar brengen

Bij het klaarmaken van het altaar kunnen de kinderen actief zijn door bijvoorbeeld de kelk, de schaal met de hosties, de ampullen met water en wijn aan te dragen. Men kan dit uitbreiden met andere voorwerpen die op het altaar thuishoren: bloemen, kaarsen, het altaarmissaal. Misschien ook dingen die wij aan God aanbieden of geven; die kunnen dan vlak vóór het altaar geplaatst worden. Bijvoorbeeld:

- de opbrengst van de collecte;
- geschenken die na afloop van de eucharistieviering naar zieken gebracht worden als teken van verbondenheid;
- eerstelingen van de oogst (bijvoorbeeld fruit), als teken van dank;
- handtekeningen of kaarten die ingezameld zijn in het kader van een actie;
- een mandje met dichtgevouwen briefjes, waarop mensen vóór de dienst hun persoonlijke vragen aan God hebben geschreven: vragen die niet bedoeld zijn om voorgelezen te worden. (Deze briefjes worden na de dienst verbrand of verscheurd).

Vooraf Afrikanen verstaan de kunst dit naar-het-altaar-brengen als een dans te doen.

Het gebeurt wel eens dat er bij dat aanbieden iets gezegd wordt. Bij wijze van uitzondering kan dat gebeuren, maar laat het allemaal niet te uitvoerig worden.

Het is goed voor de handwassing een grote schenkkkan te gebruiken, zodat het wassen echt wassen kan zijn, en als zodanig te zien is, ook op grote afstand.

Misschien duurt de collecte lang. Het is goed dan te wachten met het *Bidit, broeders en zusters* tot de collecte helemaal voorbij is. Het is erg storend als er tijdens het eucharistisch gebed nog geld opgehaald wordt.

2.3.3 Liederen

Let wel: er *hoeft* niet gezongen te worden! Er mag ook even instrumentale muziek zijn, en het mag ook gewoon stil zijn, zodat zien en eventueel ruiken meer aan bod kunnen komen, en ieder op eigen wijze zichzelf aan de Vader kan aanbieden. Als u een lied wilt zingen, probeer dan een

lied te vinden dat dit onderdeel van de liturgie mee opbouwt. Hier volgen enkele suggesties uit de bundel *Zing een nieuw lied*.

Lied 345 *Gezegend zijt Gij, God, Gij Heer van al wat leeft* geeft ongeveer de letterlijke tekst van de gebeden waarmee brood en wijn aan God worden aangeboden, en kan dus heel goed gebruikt worden.

Lied 347 *Neem dit brood, o Heer* sluit bij de liturgische teksten aan. Gebruik alleen de coupletten 1 en 2.

Lied 97 *Wij zijn van U rond de tafel geschaard* verwoordt de gedachte dat wij met het brood en de wijn onszelf aanbieden.

Lied 100 *Neem mijn tijd tot aan het einde* heeft wel de gedachte dat wij aan God toebehoren, maar is erg wijdlopig en lijkt daarom minder geschikt. Hetzelfde geldt voor liederen als 316 *Jezus, 'k geef U nu mijn hart*.

2.4 Het eucharistisch gebed

Tijdens het eucharistisch gebed ligt de aandacht bij het gebeuren aan het altaar. Er zijn maar enkele momenten waarop alle aanwezigen iets zeggen of zingen. Die momenten zullen we straks nagaan. Maar vooraf dit: juist tijdens het stil zijn, zonder iets te zeggen of te zingen, kun je zeer intiem met het gebeuren aan het altaar verbonden zijn. Wat wij hier vieren is de zelfgave van Jezus Christus aan de Vader. Het stil zijn geeft ons de gelegenheid ons op een heel persoonlijke wijze met Christus te verenigen. Probeer het stil zijn dus positief te beleven.

Alle aanwezigen zijn betrokken bij de openingsdialoog aan het begin van de pefatie. De pefatie mondt uit in het *Heilig, heilig*, een gebed dat als het goed is door allen samen gebeden en liefst gezongen wordt.

Het is op veel plaatsen de gewoonte geworden bij de opheffingen tijdens de consecratie in tongen te zingen. Dat kan heel opbouwend zijn als de tongenzang aanbidding uitdrukt voor Christus, aanwezig in de eucharistische gedaanten. Maar pas op als men de neiging heeft na deze tongenzang profetieën uit te spreken: deze leiden af van het gebeuren in de consecratie. In dit moment van aanbidding kan men zeker een profetie ontvangen, maar het moment om deze uit te spreken komt na de communie of na de dienst. Wel kan er tijdens de opheffing een kort aanbiddingslied gezongen worden.

Bij de consecratie zijn er speciale wijzen van eerbetoon gebruikelijk: bellen, bewieroking. Veel mensen hebben de gewoonte om bij de opheffing te buigen of voor zichzelf te zeggen *Mijn Heer en mijn God* (naar de woorden van Tomas in Johannes 20,28).

De aanwezigen zijn ook betrokken bij de gesproken of gezongen acclamatie na de consecratie.

Sommige aanwezigen vinden het moeilijk tijdens het hele eucharistisch gebed te moeten luisteren. Vooral voor kinderen kan het lang duren. Denk eens aan de mogelijkheid, die uitdrukkelijk gegeven is, om als afwisseling van de gebeden die de priester uitspreekt acclamaties te zingen. Het *Amen* op het eind van het eucharistisch gebed leent zich goed voor plechtige samenzang.

2.4.1 Lieder

Uit de bundel *Zing een nieuw lied*:

Zing het *Sanctus* als het enigszins mogelijk is. Neem voor het *Sanctus* niet zo maar een lied waar het woord *heilig* in voorkomt. Kies liever een lied dat de tekst van het liturgische *Sanctus* weergeeft, bijvoorbeeld:

168 (Heilig, heilig, heilig is de Heer onze God; als tweede couplet kan men zingen *Gezegend Hij die komt in de naam van de Heer, Hosanna in den hoge, heilig is de Heer*);

243 Driemaal heilig;

498 (Theresia-mis);

503 (Latijns Sanctus).

Bij de opheffingen tijdens de consecratie kan men zingen:

13 couplet 1: Komt, laat ons Hem aanbidden;

21 Wij loven U, o Heerlijkheid van de Vader;

116 Adoramus Te, Domine;

126 Lof aan U, o Heer;

134 Lof aan U, o Heer.

Na de consecratie:

498a of 504 Heer Jezus, wij verkondigen uw dood.

Voor acclamaties tijdens het eucharistisch gebed zie de tweede editie van *Gezangen voor Liturgie* (1996), nummers 310a-e. Ook treft u acclamaties aan in enkele eucharistische gebeden voor vieringen met kinderen. U kunt ook een kort lied zingen als 3 (eerste couplet): Hij is Heer. Of een van de liederen boven genoemd voor bij de opheffingen.

Het slot-amen: 498b of 505. Of van lied 105 (Aan Hem die gezeten is op de troon) het vijfvoudige slot-amen.

2.5 De communieritus

2.5.1 Onze vader en vredewens

Het is een algemeen gebruik binnen groepen van de charismatische vernieuwing om, als de groep niet te groot is, bij het bidden van het onzevader in een kring te gaan staan en elkaars hand vast te houden. Ook in andere groepen treft men dit gebruik aan. Het is een manier om uit te drukken dat wij samen een gezin vormen: dat wij kinderen zijn van dezelfde Vader. Wanneer die kring rondom het altaar staat drukken we ook uit dat Christus, tegenwoordig in de eucharistische gaven op het altaar, het middelpunt van die gemeenschap is die met Hem zijn gebed, het onzevader, bidt. Men kan elkaars handen vast blijven houden tot na de vredewens; in dat geval wordt de vredewens met de ogen aan elkaar doorgegeven. Eventueel wordt bij die vredewens een lied gezongen.

De vredewens kan ook doorgegeven worden door elkaar de hand te geven, of door een gebaar van omhelzing. Het vraagt fijngevoeligheid in een gegeven situatie de juiste manier te bepalen. Wat in de ene situatie heel opbouwend is, breekt in de andere situatie af. Niet overal is men ervan gediend in een dienst omhelsd of gekust te worden. Elkaar aankijken tijdens de handdruk betekent wellicht meer dan een kus zonder oogcontact.

Het is goed deelnemers erop te wijzen dat we de vrede *van Christus* doorgeven, niet zo maar onze eigen vrede of onze eigen goede wensen. In het gewoel van omhelzingen en kussen verdwijnt Christus wel eens uit het middelpunt.

2.5.2 Breken

Het breken van het Brood verdient alle aandacht. Als begeleidend gebed wordt het *Lam Gods* erbij gezegd of gezongen. Een zinvol lied, maar het zou jammer zijn als het zingen van dit lied de aandacht wegtrekt van het breken. Een ander gevaar is dat de vredewens de aandacht van het breken wegneemt. *Het breken van het Brood* is de oude benaming van de Eucharistie (zie bijvoorbeeld Handelingen 2,42), een gebaar dat teruggaat op Jezus zelf (zie bijvoorbeeld Lucas 24,30). Om aan dit breken meer aandacht te geven kan de priester meerdere grote hosties breken. In kleine groepen kan dan ieder een gedeelte van een grote hostie ontvangen. Dat drukt duidelijker uit dat wij samen een geheel vormen.

2.5.3 Lieder

Uit *Zing een nieuw lied*.

Onze vader: 348 en 349 (beide met de Vlaamse versie); 434 (Nederlandse versie).

Vredewens: 135 (Ik wens je vrede van God); 365 (Sjalom, Gods vrede kome over u); 515 (Mijn vrede laat Ik u).

Breken van het Brood: 346 (Lam Gods), 494 (Lam van God), 498c (Lam Gods), 506 (Agnus Dei).

2.5.4 Communiceren in vrijheid

Bij de uitnodiging tot de communie kan de priester ook uitnodigen om *niet* te communiceren. Vaak zijn de aanwezigen niet allemaal gedoopte katholieken die reeds hun eerste communie gedaan hebben, en sommigen hebben zich misschien ook niet goed op deze communie voorbereid. Het is goed dat ieder voor zichzelf nagaat of hij de communie kan ontvangen, en ook dat ieder

een persoonlijk besluit neemt om de ontmoeting met de verrezen Heer in de communie aan te gaan. Er moet dus ook de vrijheid zijn om *niet* te communie te gaan. Men mag niet het gevoel krijgen dat het ontvangen van de communie vrijblijvend is.

Zeker wanneer de communie in een kring wordt rondgedeeld of wanneer de mensen rij na rij te communie gaan is het goed erop te wijzen dat ieder een persoonlijke keuze moet maken, en dat de keuze om niet te communiceren gerespecteerd wordt.

2.5.5 Jezus houdt ook van jou

In veel landen, en hier en daar ook in Nederland, kunnen de mensen die niet de communie ontvangen toch naar voren komen, maar dan om een persoonlijke zegen te ontvangen. Dat kan bijvoorbeeld een klein kind zijn dat nog niet de eerste communie ontving, of een volwassene die nog niet gedoopt is. Zo iemand komt dan naar voren met de handen samengehouden en maakt met een hoofdbuiging aan de priester duidelijk dat hij een zegen vraagt. Die zegen kan gegeven worden met een kruisje op het voorhoofd, een hand op het hoofd en eventueel een kort woord als 'Jezus houdt van jou'.

In sommige parochiekerken is het gebruikelijk dat mensen niet rij na rij maar in willekeurige volgorde te communie gaan. Dan is er meer vrijheid om te blijven zitten, meer een eigen keuze om te communie te gaan en minder meeloperij.

In een overzichtelijke groep zal, als de deelnemers ermee vertrouwd zijn, communiceren onder twee gedaanten meestal mogelijk zijn. Geef van te voren aanwijzingen. Vraag vooral dat men *in alle rust en met eerbied* van de kelk drinkt, respectievelijk een gedeelte van de hostie in het kostbaar Bloed dompelt, de hand eronder houdt en geen druppel vanaf de hostie op de grond laat vallen.

2.5.6 Samen God ervaren

Heel belangrijk is dat er na het communiceren een tijd van *stilte* is, zodat ieder de ontmoeting met de Heer persoonlijk kan beleven, ook iemand die niet de communie ontvangen heeft. Op de ene plaats heeft men de gewoonte de stilte in te leiden met gezang; op de andere plaats heeft men de gewoonte de stilte daarmee af te ronden. Het kan allebei.

De communie en deze stilte zijn bij uitstek een moment waarop elke gelovige in de stilte van zijn of haar hart persoonlijk aan het woord kan komen. Je kunt je hart uitstorten bij de Heer, je diepste gevoel met Hem delen, Hem persoonlijk danken en vragen om wat je in de komende dagen het meest nodig hebt. Je kunt stil in tongen bidden of woordeloos op Hem gericht zijn. Dit moment van intense ontmoeting met de Heer kan vanuit de stilte op minstens twee manieren soms extra diepgang krijgen. Zo kan de voorganger een aantal mensen de gelegenheid geven ook in eigen woorden hardop de Heer te danken, te aanbidden of iets anders tegen Hem te zeggen in antwoord op de ontvangen genaden. Op die manier maak je elkaar deelgenoot in je relatie met Hem. Dat stimuleert het gebed van de ander en het wordt meer een gezamenlijke godservaring. Vooral bij vieringen in een kleine groep zal dit soms goed kunnen.

2.5.7 Profetie in de viering

Een tweede mogelijkheid is dat er vanuit de stilte een aanbiddingslied wordt ingezet dat in tongenzang kan overgaan. De ervaring leert dat er dan ook dikwijls een of meer profetische woorden, beelden of woorden van kennis kunnen volgen. Dat kunnen ingevingen van de Heer zijn die op dit moment ontvangen worden, maar het kunnen ook ingevingen zijn die op een eerder moment in de viering ontvangen zijn, bijvoorbeeld onder de consecratie. Vaak zijn het op-

bouwende, vermanende of troostende woorden (vgl. 1 Korintiërs 14,3), soms ook woorden die betrekking hebben op een mogelijke genezing of heroriëntatie voor een van de aanwezigen. Ze kunnen een concretisering inhouden van de genade die de Heer in de Eucharistie geeft. Het is wel belangrijk dat de leiding van de bijeenkomst onderscheidt in welke mate de woorden echt van de Heer zijn, en of ze een opbouwende uitwerking hebben. De leiding kan hiervoor een aparte onderscheidingsgroep aanstellen. Als er vreemde, onrustzaaiende woorden gesproken worden moet de priester daar in zijn slotwoord iets van zeggen. Belangrijk is ook dat hij een echt geïnspireerd woord dan nog eens herhaalt als een positief woord, waarin iets van de Heer zelf doorklinkt voor hier en nu.

2.5.8 Twee of drie

De mededeling dat de aanwezigen een eventueel woord of beeld van de Heer hardop kunnen uitspreken, kan door de priester worden gedaan, maar hij kan dit ook een ander laten doen. Duidelijk moet zijn binnen welke perken het blijft. Paulus gaf wel eens deze richtlijn: 'Van de profeten mogen er twee of drie het woord voeren, de overigen moeten het beoordelen. (...) U kunt ieder op uw beurt profeteren, zodat allen iets kunnen leren en troost ontvangen' (1 Korintiërs 14, 29.31). Waar te veel woorden klinken komt geen boodschap meer over.

De priester kan de tijd voor profetieën, beelden en woorden van kennis afronden door te zeggen: 'Laten we nu even stil zijn om iets uit deze woorden tot ons door te laten dringen', en na enige stilte kan hij het slotgebed bidden.

Er hoeft zeker niet altijd weer apart ruimte te worden gegeven voor spontane gebeden of profetische woorden. En het blijft altijd aan de Geest om wel of niet een woord in te geven. Eenvoudige stilte kan ook de meest gewenste vorm zijn in de concrete situatie en zeer weldadig. Als iemand echt ervaart een woord te krijgen voor de gemeenschap, dan zal hij/zij ook de nederigheid hebben om dit na de viering aan de leidinggevende door te geven. Ook kunnen getoetste woorden worden meegedeeld bij de korte mededelingen vlak voor de zegen.

2.5.9 Lieder

Uit *Zing een nieuw lied*:

TIJDENS HET COMMUNICEREN

Men communiceert niet in marstempo. Neem dus een rustig lied of zing het rustiger dan bij andere gelegenheden. Neem een lied met genoeg coupletten. Mogelijkheden:

99 (Ik ben het levend Brood - ingetogen gezongen.);

384 (Neem het Lichaam van de Heer);

423 (Lichaam van Jezus).

INLEIDING OP DE STILTE OF OP DE TONGENZANG NA DE STILTE

1, couplet 2 (Jezus, ik aanbid U);

82 (Wees stil en weet);

122 (Mijn ziel maakt groot en prijst de Heer);

190 (Jezus, ik houd van U);

361 (Spreek Heer, uw dienaar luistert);

457 (Wij aanbidden U);

522 (O laat Gods Zoon je thans omhullen).

AFSLUITING VAN DE STILTE

Hier zijn veel mogelijkheden. Bijvoorbeeld een Magnificat:

122 (Mijn ziel maakt groot en prijst de Heer);

327 (Magnificat).

INTERVENTIE VAN DE GEEST

De interventie van de Geest ligt niet aan de rand maar in het hart van onze liturgische vieringen. Hij is niet alleen werkzaam bij de consecratie in de verandering van brood en wijn tot zijn (Jezus') Lichaam en bloed, zijn heiligende werking doordringt ook de gelovigen die eraan deelnemen.

Kardinaal Suenens

Uit: "*Een nieuw Pinksteren?*", gepubliceerd in "De heilige Geest, levensadem van de kerk" op pag. 45.

2.6 De slotriten

In het slot van de eucharistieviering zijn er verschillende mogelijkheden voor bijzondere vormgeving. Zoals steeds geldt ook hier de waarschuwing: maak een keuze. Ga niet alles uitwerken, want dan wordt de viering te langdradig. Kies voor datgene wat in de gegeven situatie opbouwt, en laat andere mogelijkheden liggen voor een andere keer.

2.6.1 Mededelingen

Allereerst zijn er de mededelingen. Erg belangrijk in een actieve geloofsgemeenschap. Door de mededelingen kunnen de aanwezigen meeleven en meedoen met activiteiten. Er volgen hier wat voorbeelden:

- Maandagavond vergadert de parochieraad, we vragen uw gebed daarvoor.
- Donderdagmiddag is er van 4 tot 5 kinderclub voor alle kinderen van 6 tot 12.
- Donderdagavond is er weer een open introductieavond van de Alpha-cursus, iedereen is welkom.
- Komend weekend zijn er na de viering Derde-Wereldartikelen te koop en kunt u brieven van Amnesty International meenemen. We zoeken nog voor enkele dagen een gastadres voor een vluchteling die op straat is gezet door de officiële instanties.
- Achter in de kerk liggen boekjes met meditaties voor de Veertigdagentijd, genaamd Het Woord onder Ons.

Maar ook deze mededeling is mogelijk: Mensen die aan het einde van deze viering graag nog een persoonlijk gebed willen om wijsheid, genezing of kracht, kunnen daarvoor terecht hier rechtsvoor in de kerk. Daar zullen ikzelf en nog een aantal mensen klaar staan om uw vraag te horen en met u te bidden.

Al dit soort mededelingen zijn een getuigenis van actief gemeenschapsleven. Ze leggen een band tussen de viering en het dagelijks leven. Natuurlijk mogen de mededelingen niet te veel tijd in beslag gaan nemen. Zouden ze te lang gaan duren, verwijs dan liever naar een papier dat achter in de kerk ligt.

2.6.2 Getuigenissen

Bij sommige mededelingen kan wellicht iemand een *kort* getuigenis geven. Van de werkgroep Amnesty International vertelt iemand: 'Een half jaar geleden hebben velen van u een verzoek ondertekend voor de vrijlating van iemand in Irak. Woensdag kregen we bericht dat hij inderdaad is vrijgelaten'. Iemand anders: 'Vorige maand heb ik na de viering onder handoplegging voor mij laten bidden omdat er een kwaadaardige tumor was ontdekt. Ik ben niet lichtgelovig maar bij het volgende onderzoek konden de artsen geen tumor meer vinden'.

2.6.3 Slotlied

Het slot van de eucharistieviering zal meer accent krijgen wanneer er een krachtig slotlied gezongen wordt, dat ook het idee in zich heeft van dankbaarheid en/of van aan het werk gaan, toegerust door de genade van de eucharistieviering. Liever niet een lied dat om genade vraagt, want dat geeft de indruk dat we in de eucharistieviering nog niet voldoende ontvangen hebben.

2.6.4 Met mensen bidden

Misschien zijn er mensen die nog graag een persoonlijk gebed voor zichzelf of voor anderen willen hebben. Het kan goed zijn als zij daarvoor direct na de eucharistieviering gelegenheid krijgen. Tijdens de voorbede was er natuurlijk gelegenheid ook voor persoonlijke noden te bidden, maar dat kon niet erg uitgebreid gebeuren, en ook niet met handoplegging e.d. Na de eucharistieviering is er meer vrijheid om daar tijd aan te besteden. Er kunnen teams gevormd worden bestaande uit twee of drie mensen die een gave hebben om met mensen te bidden. Degene die om gebed vraagt kan eerst rustig aan het team uitleggen waar het om gaat. Degenen die met hem of haar bidden kunnen daarbij de handen opleggen. Misschien ontvangen zij ingevingen van de Geest als bemoediging speciaal voor deze persoon. Heel voorzichtig zouden ze dan kunnen zeggen: Ik heb de indruk dat de Heer u wil zeggen.... Voor degenen die zo naar mensen luisteren en met hen bidden is dit een concrete manier om de zending die ze zojuist kregen in praktijk te brengen. In het veel gebruikte slotlied *Wij hebben voor u gebeden* klinkt ook de oproep *Legt handen op aan wie lijden, dat het heil tot de hemel reikt*. Waarom zouden we dat niet vaker doen?

2.6.5 Parochiedag

Voor dit alles is er tijdens de eucharistieviering geen gelegenheid, dat zou immers de aandacht te veel afleiden van het hoofdgebeuren. Na het slotlied is er alle ruimte voor. Wie naar huis moet gaat naar huis. Ondertussen is er ook koffie en thee, voor ieder die wil napraten of mensen wil ontmoeten.

In niet-westerse culturen is het ook niet ongebruikelijk om na de viering allerlei etenswaren klaar te hebben en gezellig met elkaar te gaan eten. Als dat niet ten koste gaat van de viering zelf is het prima. Het is wellicht een heel goed idee voor een jaarlijkse parochiedag.

2.6.6 Lieder

Lieder van dankbaarheid zijn er veel; de bundel *Zing een nieuw lied* kent echter maar enkele liederen die het aan de slag gaan bezingen, zoals 336 *Verkondig de Blijde Boodschap*, en lied 364 *Want, Heer, uw liefde* (vooral couplet 3: *'k Verkondig uw Naam aan mijn zussen en broers*) en de variant op lied 172 *Wij hebben kracht ontvangen om getuigen te zijn*